

Forfatter: Kierkegaard, Søren

Titel: Gjentagelsen

Citation: Kierkegaard, Søren: "Gjentagelsen", i Kierkegaard, Søren: *Søren Kierkegaards Skrifter, Bd. 4*, udg. af Niels Jørgen Cappelørn; Joakim Garff; Johnny Kondrup; Alastair McKinnon; Finn Hauberg Mortensen, Søren Kierkegaard Forskningscenteret 1997, s. 1. Onlineudgave fra Søren Kierkegaards Skrifter: <https://tekster.kb.dk/text/sks-g-txt-shoot-id95ac5304-1b02-433a-ad4d-d7c1aab5926d.pdf> (tilgået 13. juli 2024)

Anvendt udgave: Søren Kierkegaards Skrifter, Bd. 4

Ophavsret: Materialet er dedikeret til public domain. Husk dog altid at kreditere ophavsmanden.
[Læs CC0-erklæringen](#)

Da Eleaterne negtede Bevægelsen, optraadte, hvad Enhver veed, Diogenes som Opponent; han optraadte virkelig; thi han sagde ikke et Ord; men gik blot nogle Gange frem og tilbage, hvorved han meente tilstrækkeligen at have modbeviist hine. Da jeg i længere Tid havde beskæftiget mig, leilighedsviis idetmindste, med det Problem, om en Gjentagelse er mulig og hvilken Betydning den har, om en Ting vinder eller taber ved at gjentages, faldt det mig pludselig ind: Du kan jo reise til Berlin, der har Du engang før været, og nu overbevise Dig om en Gjentagelse er mulig og hvad den har at betyde. I mit Hjem var jeg næsten gaaet istaae over dette Problem. Man sige hvad man vil derom, det vil komme til at spille en saare vigtig Rolle i den nyere Philosophi; thi *Gjentagelse* er et afgjørende Udtryk for hvad »*Erindring*« var hos Grækerne. Som da disse lærte, at al Erkjenden er en Erindren, saaledes vil den nye Philosophi lære, at hele Livet er en Gjentagelse. Den eneste nyere Philosoph, der har havt en Ahnelse herom, er Leibnitz. Gjentagelse og Erindring er den samme Bevægelse, kun i modsat Retning; thi hvad der erindres, har været, gjentages baglænds; hvorimod den egentlige Gjentagelse erindres forlænds. Derfor gjør Gjentagelsen, hvis den er mulig, et Menneske lykkeligt, medens Erindringen gjør ham ulykkeligt, under den Forudsætning nemlig, at han giver sig Tid til at leve, og ikke strax i sin Fødselsstund seer at finde paa et Paaskud til at liste sig ud igjen af Livet, f. Ex. at han har glemt Noget.

Erindringens Kjærlighed er den ene lykkelige, har en Forfatter sagt. Deri har han ogsaa fuldkommen Ret, naar man blot erindrer, at den først gjør et Menneske ulykkeligt. Gjentagelsens Kjærlighed er i Sandhed den ene lykkelige. Den har ligesom Erindringens ikke Haabets Uro, ikke Opdagelsens ængstende Eventyrlighed, men heller ei Erindringens Vemod, den har Øieblikkets salige Sikkerhed. Haabet er en ny Klædning, stiv og stram og glimrende, dog har man aldrig havt den paa, og veed derfor ikke, hvorledes den vil klæde En, eller hvorledes den sidder. Erindringen er en aflagt Klædning, som, hvor skjøn den end er, dog ikke passer, da man er voxet fra den. Gjentagelsen er en uopslidelig Klædning, der slutter fast og ømt, hverken trykker eller flagrer. Haabet er en deilig Pige, der smutter bort mellem Hænderne; Erindringen er en skjøn gammel Kone, som man dog aldrig er tjent med i Øieblikket; Gjentagelsen er en elsket Hustrue, man aldrig bliver kjed af; thi det er kun det Nye, man bliver kjed af. Det Gamle bliver man aldrig kjed af; og naar man har det for sig, bliver man lykkelig; og kun den bliver ret lykkelig, der ikke bedrager sig selv i den Indbildning, at Gjentagelsen skulde være noget Nyt; thi da bliver man kjed af den. Der hører Ungdom til at haabe, Ungdom til at erindre, men der hører Mod til at ville Gjentagelsen. Den, der blot vil haabe, han er feig; den, der blot vil erindre, han er vellystig; men den, der vil Gjentagelsen, han er en Mand, og jo fyndigere han har vidst at gjøre sig den klar, desto dybere Menneske er han. Men den, der ikke fatter, at Livet er en Gjentagelse, og at dette er Livets Skjønhed, han har dømt sig selv og fortjener ikke bedre end, hvad der og vil hænde ham, at omkomme; thi Haabet er en vinkende Frugt, der ikke mætter, Erindringen er en kummerlig Tærepølse, der ikke mætter; men Gjentagelsen er det daglige Brød, der mætter med Velsignelse. Naar man har omseilet Tilværelsen, da skal det vise sig, om man har Mod til at forstaae, at Livet er en Gjentagelse, og Lyst til at glæde sig til den. Den, der ikke har omseilet Livet, før han begyndte at leve, han kommer aldrig til at leve; den, der omseilede det, men blev mæt, han havde en daarlig Constitution; den, der valgte Gjentagelsen, han lever. Han render ikke som en Dreng efter Sommerfugle, eller staaer paa Tærerne for at kigge efter Verdens Herligheder; thi han kjender dem; han sidder heller ei som en gammel Kone og spinder paa Erindringens Rok; men han gaaer rolig sin Gang, glad ved Gjentagelsen. Ja hvis der ingen Gjentagelse var, hvad var ogsaa Livet? Hvo kunde ønske at være en Tavle, paa hvilken Tiden skrev hvert Øieblik en ny Skrift, eller et Mindeskrift om det Forbigangne? hvo kunde ønske at lade sig bevæge af alt det Flygtige, det Nye, der altid nyt blødagtigt forlyster Sjælen? Dersom Gud selv ikke havde villet Gjentagelsen, da var Verden aldrig blevet til. Han havde enten fulgt Haabets lette Planer, eller han havde tilbagekaldt Alt og bevaret det i Erindringen. Dette gjorde han ikke, derfor bestaaer Verden, og bestaaer derved, at den er en Gjentagelse. Gjentagelsen den er Virkeligheden, og Tilværelsens Alvor. Den, der vil Gjentagelsen, han er modnet i Alvor. Dette er mit Separat-Votum, der tillige mener, at det ingenlunde er Livets Alvor, at sidde i sin Sopha og stange Tænder – og være Noget f. Ex. Justitsraad; eller at gaae adstadig gennem Gaderne – og være Noget, f. Ex. Velærværdighed; ligesaalidet som det er Livets Alvor at være kongelig Beridder. Alt Sligt er i mine Øine kun Spøg, og som saadan stundom daarlig nok.

Erindringens Kjærlighed er den ene lykkelige, siger en Forfatter, der, efter hvad jeg kjender til ham, stundom er noget svigefuld, ikke dog saaledes, at han skulde sige Et og mene et Andet, men vel saaledes, at han sætter Tanken paa Spidsen, saa at denne, hvis den ikke gribes med samme Energi, i næste Moment viser sig som noget Andet. Hiin Sætning er af ham fremsat saaledes, at det let frister En at give ham Ret, og da at glemme, at Sætningen selv er Udtrykket for den dybeste Melancholi, saa et dybt Tungvind, fortættet i en eneste Replik, ikke let kunde udtrykke sig bedre.

Det er omtrent 1 Aar siden, at jeg ret for Alvor blev opmærksom paa et ungt Menneske, hvem jeg tilforn allerede oftere havde berørt, fordi hans skønne Udortes, det sjælfulte Udtryk i hans Øie næsten fristede mig, et vist Kast med Hovedet, en Kaadhed i Yttringer forvissede mig, at han var en dybere Natur, der havde mere end eet Udtræk, medens en vis Usikkerhed i Modulationen antydede, at han var i den forførelseriske Alder, hvor Aandens Modenhed forkynder sig, ligesom Legemet i en langt tidligere Tid, derved, at Stemmen ofte slaer over. Ved Hjælp af disse skjødsløse, tilnærmende Conditior-Inclinationer havde jeg allerede draget ham til mig, og lært ham i mig at see en Fortrolig, hvis Tale paa mange Maader fristede det

Melancholske i ham frem under Brydningens Form, idet jeg ligesom en Farinelli lokkede den sindssvage Konge ud af hans mørke Gjemme, Noget der, da min Ven endnu var ung og smidig, lod sig gjøre uden at bruge Tangen. Saaledes var vort Forhold, da kommer han, som sagt, for omtrent 1 Aar siden op til mig, ganske ude af sig selv. Hans Optræden var kraftfuldere end sædvanlig, hans Former skjønnere, hans store straalende Øie havde udvidet sig, kort han var som forklaret. Da han oplyste mig om, at han var forelsket, kom jeg uvilkaarlig til at tænke, den Pige maa dog være lykkelig, der bliver elsket saaledes. »Han havde allerede i nogen Tid været forelsket, men skjult det endog for mig; nu var han ved sit Ønskes Maal, havde tilstaaet, og fundet Gjenkjærlighed.« Uagtet jeg ellers har en Tilbøielighed til at forholde mig iagttagende mod Mennesker, saa var det mig en Umulighed at være det mod ham. Man sige hvad man vil, et dybt forelsket ungt Menneske er noget saa skjønt, at man, naar man faaer Øie derpaa, glemmer lagttagelsen af Glæden over Synet. Overhovedet afvæbne alle dybe humane Rørelser i et Menneske lagttageren. Det er kun hvor der istedenfor disse er en Tomhed, eller hvor de coquet skjules, at man vil iagttage. Dersom man var Vidne til, at et Menneske bad ret af sin hele Sjæl, hvo kunde da være et saadant U-Menneske, at han vilde iagttage, hvo vilde ikke snarere føle sig gjennemtrængt af en Udstrømning fra den Bedendes Andagt. Naar man derimod hører en Præst afdeklamere en velstuderet Præken, hvori han flere Gange i en kunstig skruet og forskruet Passus, uden nogen Opfordring fra Menighedens Side, bevidner, at hvad han siger, det er den enfoldige Tro, der ikke forstaaer sig paa ziirlige Talemaader, men i Bønnen skaffer ham, hvad han, efter sit Ord og formodentlig af gode Grunde, forgjæves søgte i Poesi, Kunst og Videnskab, saa sætter man ganske rolig Mikroskopen for Øiet, saa lader man ikke Øret sluge det Sagte, men trækker Jalousien for, Kritikens Rist, der prøver enhver Lyd og ethvert Ord. Det unge Menneske, jeg taler om, var dybt og inderligt og skjønt og ydmygt forelsket; jeg havde i lang Tid ikke været saa glad som ved at see paa ham; thi det er ofte traurigt nok at være lagttager; det gjør En melancholsk ligesom det at være Politiembedsmand; og naar en lagttager røgter sit Kald godt, saa er han at ansee som en Politi-Spion i høiere Tjeneste; thi lagttagerens Kunst er at bringe det Skjulte frem. Det unge Menneske talte om den Pige, i hvem han var forelsket, han gjorde ikke mange Ord; hans Tale var ingen fad Kritik, som de Elskendes Lovtaler ofte nok ere det; der var ingen Vigtighed i ham, som var han en snild Karl, der havde fanget en saadan Pige, ingen Selvtillid – hans Kjærlighed var sund, reen, ubedærvet. Han betroede mig med en elskværdig Aabenhjertethed, at Grunden til hans Besøg hos mig var, at han behøvede en Fortrolig, i hvis Nærværelse han kunde tale høit med sig selv, samt at den nærmeste Grund var, at han frygtede for at blive siddende hele Dagen hos Pigen og saaledes falde hende til Besvær. Han havde allerede flere Gange været henne ved hendes Bolig, men havde tvunget sig selv til at vende om. Han bad mig nu at kjøre en Tour ud med sig for at adspredde ham og for at faae Tiden til at gaae. Dertil var jeg ogsaa villig; thi fra det Øieblik, han havde betroet sig til mig, kunde han være sikker paa, at jeg ubetinget vilde være ham til Tjeneste. Jeg benyttede den halve Time, inden Vognen kom, til at skrive et Par Forretningsbreve, bad ham imidlertid at stoppe en Pibe eller blade lidt i et Album, der var lagt frem. Dog saadan Beskæftigelse behøvede han ikke, han var beskæftiget nok i sig selv, havde end ikke Ro at sidde ned, men gik hurtigt frem og tilbage paa Gulvet; hans Gang, hans Bevægelse, hans Gestus – Alt var Veltalenhed, han selv glødede i Elskov. Som en Drue, naar den er paa sit Høieste, bliver gjennemsigtig og klar, medens Saften pibler frem gennem de fine Aarer, som Skallen paa en Frugt brister, naar Frugten modnes i hele sin Fylde, saaledes brød Elskoven næsten synlig frem i hans Skikkelse. Jeg kunde ikke lade være af og til at skotte næsten forelsket hen til ham; thi en saadan Yngling er nok saa forførerisk at see paa som en ung Pige.

Som det da ofte gaaer, at de Elskende tage deres Tilflugt til Digterens Ord for at lade Elskovens søde Beængstelse bryde ud i salig Glæde, saa var det og Tilfælde med ham. Idet han gik op og ned ad Gulvet, gjentog han atter og atter et Vers af Poul Møller:

Da kommer en Drøm fra min Ungdomskaar
Til min Lænestol,
Efter Dig jeg en inderlig Længsel faaer,
Du Qvindernes Sol!

Hans Øie fyldtes med en Taare, han kastede sig hen paa en Stol, han gjentog atter og atter Verset. Paa mig gjorde denne Scene et rystende Indtryk. Store Gud! tænkte jeg, en saadan Melancholi er endnu aldrig forekommen i min Praxis. At han var melancholsk vidste jeg nok, men at en Forelskelse kunde virke saaledes paa ham! Og dog hvor consequent er ikke enhver endog abnorm sjælelig Tilstand, naar den er normal tilstede. Menneskene raabe ofte nok paa, at en Melancholsk skal see at forelske sig, saa svinder Alt. Dersom han virkelig er melancholsk, hvorledes skulde det da være muligt, at hans Sjæl ikke kom til melancholsk at beskæftige sig med hvad der bliver ham det Vigtigste af Alt. Han var forelsket dybt og inderligt, det var klart, og dog var han istand til strax en af de første Dage at erindre sin Kjærlighed. Han var i Grunden færdig med det hele Forhold. Idet han begynder, har han gjort et saa forførdeligt Skridt, at han har sprunget Livet over. Om Pigen dør imorgen, det vil ingen væsenlig Forandring fremkalde, han vil atter kaste sig hen, hans Øie vil atter fyldes med en Taare, han vil atter gjentage Digterens Ord. Hvilken besynderlig Dialektik! Han længes efter Pigen, han maa gjøre Vold paa sig selv for ikke at hænge hos hende hele Dagen, og dog er han i det første Øieblik bleven en gammel Mand med Hensyn til hele Forholdet. En Misforstaaelse maatte der ligge til Grund. I lang Tid har Intet bevæget mig saa stærkt som dette Optrin. At han blev ulykkelig, det var klart nok, at Pigen ogsaa blev det, var ikke mindre klart, om det end ikke strax var muligt at forudsee, paa hvilken

Maade det vilde skee. Saameget er imidlertid vist, kan Nogen tale med om Erindringens Kjærlighed, saa kan han. Erindringen har den store Fordeel, at den begynder med Tabet, derfor er den sikker, thi den har Intet at tabe.

Vognen var kommen. Vi kjørte ud ad Strandveien for senere at søge op efter de egenlige Skovegne. Da jeg mod min Villie var kommen til at forholde mig iagttagende mod ham, kunde jeg ikke lade være ved allehaande Experimenter, som Søemanden siger, at lokke hans Melancholies Fart. Jeg anslog alle mulige erotiske Stemninger – nei. Jeg eftersporede Virkningen af Omgivelsens Forandring, forgjæves: ikke Havets vide Dristighed, ikke Skovens dyssende Stilhed, ikke Aftenens vinkende Ensomhed kunde bringe ham ud af den tungsindige Længsel, i hvilken han ikke saa meget nærmede sig den Elskede som forlod hende. Hans Feiltagelse var uheldelig, og hans Feiltagelse var denne, at han stod ved Slutningen istedenfor ved Begyndelsen; men en saadan Feiltagelse er og bliver et Menneskes Undergang.

Og dog holder jeg paa Rigtigheden af hans Stemning som erotisk Stemning, og den, der i sin Elskov ikke har oplevet den netop i Begyndelsen, han har aldrig elsket. Kun maa han have en anden Stemning ved Siden deraf. Denne potenserede Erindren er Elskovens evige Udtryk i Begyndelsen, er Tegn paa en virkelig Elskov. Men paa den anden Side hører der en ironisk Elasticitet til for at kunne bruge den. Denne manglede han, dertil var hans Sjæl for blød. Det maa være Sandhed, at i det første Øieblik er Ens Liv forbi, men der maa ogsaa være Livskraft til at dræbe denne Død og forvandle den til Liv. I Elskovens første Daggyr strider det Nærværende og det Tilkommende med hinanden for at faae et evigt Udtryk, og denne Erindren er netop Evighedens Tilbagestrømmen i det Nærværende, det vil sige, naar denne Erindren er sund.

Vi vendte hjem, jeg tog Afsked med ham; men min Sympathi var næsten altfor stærkt sat i Bevægelse, jeg kunde ikke blive den Tanke qvit, at i meget kort Tid maatte det komme til en forfærdelig Explosion.

I Løbet af en fjorten Dage saae jeg ham af og til hos mig. Han begyndte selv at fatte Misforstaaelsen, den unge tilbedte Pige var ham allerede næsten til Besvær. Og dog var hun den Elskede, den Eneste, han havde elsket, den Eneste, han nogensinde vilde komme til at elske. Paa den anden Side elskede han hende dog ikke; thi han længtes blot efter hende. Med ham selv foregik der under alt Dette en mærkelig Forandring. En digterisk Productivitet vaagnede i ham efter en Maalestok, som jeg aldrig havde troet mulig. Nu fattede jeg let Alt. Den unge Pige var ikke hans Elskede, hun var Anledningen, der vakte det Poetiske i ham og gjorde ham til Digter. Derfor kunde han kun elske hende, aldrig glemme hende, aldrig ville elske nogen Anden, og dog bestandig kun længes efter hende. Hun var dragen med ind i hele hans Væsen, Mindet om hende var evigt frisk. Hun havde været meget for ham, hun havde gjort ham til Digter, og netop derved havde hun underskrevet sin egen Dødsdom.

Alt som Tiden gik hen, blev hans Forhold qvalfuldere og qvalfuldere. Hans Tungsind tog mere og mere Overhaand, hans legemlige Kraft fortæredes i sjælelige Kampe. Han indsaae, at han havde gjort hende ulykkelig, og dog var han sig ingen Brøde bevidst; men netop dette, aldeles uskyldig at blive skyldig i hendes Ulykke, var ham til Forargelse, og bragte hans Lidenskab i den vildeste Bevægelse. At tilstaae hende, hvorledes det hang sammen, det syntes ham var at krænke hende paa det Dybeste. Det var jo at sige hende, at hun var bleven et ufuldkomnere Væsen, at han var voxet fra hende, at han ikke mere behøvede det Trin, ad hvilket han steg op. Hvad vilde ogsaa Følgen blive? Da hun dog vidste, at han ikke vilde elske nogen Anden, saa vilde hun blive hans sørgende Enke, der blot levede i Mindet om ham og deres Forhold. Han kunde ingen Tilstaaelse gjøre, dertil var han for stolt paa hendes Vegne. Hans Tungsind hildede ham mere og mere, og han besluttede at fortsætte Falskneriet. Den hele poetiske Oprindelighed i ham blev nu brugt til at glæde og forlyste hende; hvad han kunde have forsynet Mange med, blev Alt anvendt paa hende; hun var og blev den Elskede, den ene Tilbedte, om han end var nærvædt at tage Forstanden af Angst over den uhyre Usandhed, der kun fængslede hende inderligere og inderligere. Hendes Tilværelse eller Ikke-Tilværelse var i en vis Forstand i Virkeligheden uden Betydning for ham, kun fandt hans Tungsind Glæde i at fortrylle Livet for hende. At hun var salig, forstaaer sig; thi hun anede Intet, og Næringen var kun altfor velsmagende. Produktiv i strængere Forstand vilde han ikke være; thi da maatte han forlade hende, derfor holdt han, som han sagde, Produktiviteten under Saxen, og skar Alt i Bouquet til hende. Hun anede Intet. Det troer jeg, og det var ogsaa oprørende, hvis en ung Pige kunde være selvkjærlig nok til at tage et Menneskes Tungsind forfængelig. Imidlertid kan Sligt forekomme, og jeg har engang været meget nær ved at opdage et saadant Forhold. Der er heller ei noget saa forførrerisk for en Pige, som at blive elsket af en poetisk-tungsindig Natur. Og har hun blot Selvkjærlighed nok til at indbilde sig selv, at hun elsker ham trofast ved at klamre sig til ham, istedenfor ved at opgive ham, saa har hun en meget nem Opgave i Livet, hvorved hun paa eengang nyder Æren for, og den gode Bevidsthed af at være trofast, og tillige den allerfinest destillerede Elskov. Gud bevare ethvert Menneske fra en saadan Trofasthed!

En Dag kom han op til mig; hans mørke Lidenskaber havde aldeles faaet Overmagten. I de vildeste Udbrud forbandede han Tilværelsen, sin Kjærlighed, den elskede Pige. Fra det Øieblik kom han aldrig mere hos mig. At han havde tilstaaet for et andet Menneske, at Pigen var ham en Plage, kunde han formodentlig ikke tilgive sig selv, nu havde han fordærvet sig Alt, endog den Glæde, at holde hendes Stolthed oppe, og gjøre hende til en Gudinde. Naar han mødte mig, undgik han mig, traf vi sammen, talte han aldrig til mig, medens han derimod synlig bestræbte sig for at lade glad og tillidsfuld. Jeg var betænkt paa lidt nærmere at forfølge

ham, og havde til den Ende begyndt at efterspore hans subalterne Omgivelse. Naar man har med en Tungsindig at gjøre, faaer man ofte mest at vide ved Hjelp af de Subalterne. For en Tjener, en Tjenestepige, et gammelt overseet Inventarium i en Familie aabner ofte en Tungsindig sig mere, end for den ham ved Dannelse og ydre Livsforhold nærmeste Omgivelse. Jeg har kjendt en Tungsindig, der gik som en Dandser gjennem Livet, og bedrog Enhver, mig med, indtil jeg ved en Barbeer kom paa et andet Spor. Denne Barbeer var en ældre Mand, der levede i trange Kaar, og som selv passede sine Kunder. Medfølelse med Barberens Trang bragte ham til at lade sit Tungsind bryde frem, og denne Barbeer vidste, hvad ellers Ingen anede. Det unge Menneske sparede mig imidlertid Uleiligheden; thi han henvendte sig igjen til mig, dog fast besluttet paa, aldrig mere at sætte sin Fod inden mine Dørre. Han gjorde mig det Forslag, at møde ham paa afsides Steder til bestemte Tider. Jeg var villig, og kjøbte til den Ende to Tegn til Fiskeriet i Stadsgraven. Her mødtes vi i den tidlige Morgen. I den Stund, da Dagen kæmper med Natten, da der selv ved Midsommerstid gaaer en kold Gysen gjennem Naturen, da mødtes vi dernede i den klamme Morgentaage og det duggede Græs, og Fuglene fløi forskrækkede op ved hans Skrig. I den Stund, da Dagen har seiret, da alt Levende glæder sig ved Tilværelsen, i den Stund, da den unge elskede Pige, hvem han opdæggede ved sin Smerte, løftede Hovedet fra Pudren, og slog Øiet op, fordi Søvnens Gud, der havde siddet ved hendes Leie, reiste sig, i den Stund, da Drømmenes Gud lagde Fingeren paa hendes Øielaag, saa hun atter henslumrede i det korte Blund, medens han fortalte hende, hvad hun aldrig havde anet, og fortalte det saa sagte og henaandende, at hun havde glemt Alt, naar hun vaagnede – i den Stund skiltes vi atter ad. Og hvad end Drømmenes Gud har betroet hende, hun drømte dog ikke om, hvad der foregik mellem os. Hvad Under at Mennesket blev bleg! Hvad Under at jeg er det, der var hans og flere Lignendes Fortrolige!

Der gik atter nogen Tid hen. Jeg leed virkelig meget med det unge Menneske, der svandt hen Dag for Dag. Og dog fortrød jeg ingenlunde at participere i hans Lidelse; thi i hans Kjærlighed var dog Ideen i Bevægelse. (Og en saadan Elskov seer man dog, Gud være lovet! stundom i Livet, i Romanen og Novellen søger man den forgjæves). Kun hvor dette er Tilfælde har Elskoven Betydning, og den, der ikke begeistret er forvisset om, at Ideen er Livsprincipet i Elskoven, og at man, naar det fordres, for den maa offre Livet, ja hvad mere er, offre Elskoven selv, om ogsaa Virkeligheden nok saa meget begunstigede den, han er udelukket fra Poesien. Hvor derimod Elskoven er i Ideen, der er enhver Bevægelse, endog enhver flygtig Rørelse ikke uden Betydning, fordi Hovedsagen bestandig er tilstede, den poetiske Collision, der da kan, efter hvad jeg veed, være langt forfærdeligere, end den, jeg her beskriver. Men det at ville tjene Ideen, hvilket da i Forhold til Elskoven ikke er at tjene to Herrer, er ogsaa en anstrængende Tjeneste; thi ingen Skjønhed kan være saa nøieregnende som Ideen er det, og ingen Piges Misbilligelse kan være saa tung som Ideens Fortørnelse, der fremfor Alt er umulig at glemme.

Hvis jeg udførligt vilde forfølge Stemningerne i det unge Menneske, saaledes som jeg lærte dem at kjende, endside hvis jeg paa Digterviis vilde tage en Mængde uvedkommende Ting med: Dagligstuer og Gangklæder, skjønne Egne, Paarørende og Venner, saa kunde denne Historie blive en alenlang Novelle. Det gider jeg imidlertid ikke. Jeg spiser vel Salat, men jeg spiser altid kun Hjertet, Bladene tænker jeg er for Svinene; jeg foretrækker med Lessing Undfangelsens Vellyst for Fødselens Besværligheder. Er der Nogen, der har Noget derimod at sige, saa vær saa god, jeg er lige glad.

Tiden gik hen. Naar det var mig muligt, mødte jeg til denne natlige Andagt, hvor han ved vilde Skrig forskaffede sig Motion for hele Dagen; thi Dagen anvendte han til at fortrylle Pigen. Som Prometheus, naglet til Klippen, medens Gribben hakker hans Lever, fængsler Guderne ved sin Spaadom, saaledes fængslede han den Elskede. Hver Dag blev Alt opdrevet, fordi hver Dag var den sidste. Dog saaledes kunde det ikke blive, han beed i Lænken, der bandt ham; men jo meer hans Lidenskab fraadede, desto saligere var hans Sang, desto ømmere hans Tale, desto fastere blev Lænken. At danne et virkeligt Forhold af denne Misforstaaelse, var ham en Umulighed, det var jo at priisgive hende for et evigt Bedrag. At forklare hende Forvexlingen, at hun blot var den synlige Skikkelse, medens hans Tanke, hans Sjæl søgte noget Andet, som han overførte paa hende, det var at krænke hende saa dybt, at hans Stolthed oprørte sig derimod. Det var en Methode, hvilken han foragtede dybere end Alt. Deri havde han ogsaa Ret. Det er foragteligt at bedrage og forføre en Pige, men det er end foragteligere, at forlade en Pige saaledes, at man end ikke bliver en Slyngel, men gjør en mere glimrende Retraite, idet man spiser hende af med den Forklaring, at hun var ikke Idealet, og trøster hende med, at hun var Ens Muse. Sligt lader sig vel gjøre, naar man har nogen Øvelse i at besnakke en Pige, i Nødens Stund antager hun ogsaa Forslaget, man slipper godt derfra, bliver et skikkeligt Menneske, endog elskværdig, og bag efter er hun i Grunden dybere krænket end den, der veed sig bedragen. Derfor er i ethvert Kjærligheds Forhold, der ikke lader sig realisere, uagtet det er begyndt, Delicatesse det Fornærmeligste af Alt, og den, der har et erotisk Blik og ikke er feig, han seer let, at det at være udelicat er det eneste Middel, han har tilbage, for at holde Pigen i Hævd.

For om muligt at gjøre Ende paa disse Lidelser, opfordrede jeg ham til med Kraft at vove det Yderste. Det, det gjaldt om, var blot at finde et Enheds-Punkt. Jeg gjorde ham da følgende Forslag. Tilintetgjør Alt, forvandl Dem selv til et foragteligt Menneske, der kun har sin Glæde af at gjække og bedrage. Kan De gjøre dette, saa er der Ligelighed tilveiebragt; der kan da i saa Fald ikke mere være Tale om æsthetiske Differentser, der gav Dem en høiere Ret ligeoverfor hende, Noget, Menneskene kun altfor ofte ere tilbøielige til at indrømme en saakaldt ualmindelig Individualitet; hun er den seirende, hun har absolut Ret, De absolut Uret. Gjør det imidlertid ikke altfor pludseligt; thi det vilde blot opflamme hendes Kjærlighed. See først om muligt at blive

hende lidt ubehagelig. Dril hende ikke, det hidser. Nei! vær ustadig, vrøvlevorren, gjør en Dag Eet, en anden et Andet, dog uden Lidenskab, i en fuldkommen Slendrian, der dog ikke udarter til Uopmærksomhed, da tvertimod den udvortes Opmærksomhed maa være ligesaa stor som nogensinde, men forvandet til en Embedsforretning, der mangler al Inderlighed. Frembring bestandig istedenfor al Elskovens Lyst en vis vammel quasi-Elskov, der hverken er Ligeegyldighed eller Attraa; lad hele Deres Optræden være ligesaa ubehagelig, som det er at see en Mand savle; begynd imidlertid ikke, uden at De har Kraft til at udføre det, ellers er 101 ude; thi der er ingen saa klog som en Pige, det vil sige, naar der er Spørgsmaal om hun er elsket eller ikke, og der er ingen saa vanskelig Operation, som selv at skulle anvende Exstirpatoren, et Instrument, som i Almindelighed kun Tiden ret veed at haandtere. Naar da Alt er i Gang, saa kan De blot henvende Dem til mig, saa skal jeg besørge det Øvrige. De lader det Rygte udsprede, at De har en ny Kjærlighedshistorie, et quidem af en temmelig upoetisk Art; thi ellers vil De blot ægge hende. At Sligt ikke kunde falde Dem ind, veed jeg vel; thi det staaer fast mellem os, at hun er den Eneste, De elsker, om det end er Dem umuligt at oversætte det reent poetiske Forhold i en virkelig Kjærlighed. Til Grund for Rygtet maa der ligge noget Sandt, det skal jeg besørge. Jeg udseer her i Byen en Pige, med hvem jeg skal træffe Aftale.

Det var ikke blot Hensyn til det unge Menneske, der bevægede mig til at anlægge denne Plan; men jeg kan ikke negte, at jeg efterhaanden havde faaet et ondt Øie paa hans Elskede. At hun slet ikke skulde mærke Noget, at hun slet ikke skulde ane hans Lidelse, og hvad der vel kunde være dens Grund, at hun i saa Fald slet Intet gjorde, Intet forsøgte for at frelse ham ved det, han behøvede og hun kunde give ham – ved Friheden, der netop vilde frelse ham, naar det var hende, der gav ham den; thi da fik hun igjen ved sin Høimodighed Overvægten over ham, hun var ikke krænket! Jeg kan tilgive en Pige Alt; men jeg kan aldrig tilgive hende, at hun i sin Kjærlighed tager fejl af Kjærlighedens Opgave. Naar en Piges Kjærlighed ikke er opoffrende, saa er hun ingen Qvinde, men et Mandfolk, og saa skal jeg altid gjøre mig en Fornøielse af at lade hende hjemfalde til Hevnen eller til Latteren. Og hvilken Opgave er det dog ikke for en comisk Digter, at lade en saadan Elskerinde, der først ved sin Elskov har blodsuget den Elskede, indtil han i Nød og Fortvivlelse bryder med hende, at lade en saadan Elskerinde træde op som en Elvire, der gjør Bravour i denne Rolle, bliver begrædt af deeltagende Slægt og Venner, en Elvire, der har første Stemme i de Bedragnes Sangforening, en Elvire, der kan tale med Fynd og Klem om Mandfolkenes Troløshed, en Troløshed, der aabenbart vil koste hende Livet, en Elvire, der gjør alt dette med en Aplomb og Sikkerhed, at det end ikke et halvt Secund falder hende ind, at hendes Trofasthed var nok nærmere beregnet paa at tage Livet af den Elskede. Stor er den qvindelige Trofasthed, især naar den frabedes, uudgrundelig og ubegribelig er den til alle Tider. Situationen vilde blive ubetalelig, dersom hendes Elsker trods al sin Nød dog havde bevaret Humor nok til ikke at spille et Vredens Ord paa hende, men indskrænke sig til den dybsindigere Hævn, at dupere hende og bestyrke hende i den Indbildning, at hun var skammelig bedragen af ham. Var dette Tilfælde med hende, da skal jeg love hende for, at Hevnen, hvis det unge Menneske er istand til at udføre min Plan, skal ramme hende forfærdeligt, og dog kun med poetisk Berettigelse. Thi han er overbeviist om at gjøre det bedste, han formaaer, og dog vil dette, hvis hun er selvkjærlig, netop tugte haardest. Han behandler hende med al mulig erotisk Omsorg, og dog vil hans Methode netop smerte allermest, hvis hun er selvkjærlig.

Han var villig og bifaldt ganske min Plan. I en Modeboutique fandt jeg, hvad jeg søgte, en ung ret smuk Pige, hvis Fremtid jeg lovede at forsørge, mod at hun gik ind i min Plan. Med hende skulde han vise sig paa offentlige Steder, hende skulde han besøge paa Tider, at der ingen Tvivl var om, at han levede i en Forstaaelse. Til den Ende fik jeg hende anviist Bolig i et Huus med Gjennemgang til to Gader, saa at han blot behøvede at gaae igjennem Huset sildig om Aftenen, og derved give Tjenestepiger o. s. v. Vished, og sætte Snakken i Bevægelse. Naar Alt var bragt i Orden, skulde jeg nok sørge for, at den Elskede ikke blev uvidende om hans nye Forbindelse. Sypigen var ikke ilde; men forøvrigt netop saaledes, at den Elskede uden al mulig Jalousi kunde forbauses over, at en saadan Pige blev hende foretrukken. Forsaavidt jeg havde den Elskede i Kikkerten, burde vel Sypigen have været anderledes; men da jeg Intet i saa Henseende kunde vide med Vished, og da jeg desuden ikke vilde være underfundig mod det unge Menneske, valgte jeg ganske i Interesse af hans Methode.

Sypigen var engageret paa 1 Aar, saalænge maatte Forholdet med hende vedligeholdes, for fuldkommen at dupere den Elskede. I den Tid skulde han tillige arbeide paa at gjennembyrde, om muligt, sin Digterexistents. Lykkedes dette ham, da maatte der tilveiebringes en reintegratio in statum pristinum. I det forløbne Aar havde tillige den unge Pige, hvad der var af stor Vigtighed, havt Leilighed til at arbeide sig selv ud af Forholdet, han havde ikke honoreret hende med en usikker Anviisning paa Resultatet af en saadan Operation. Skulde det skee, at hun, naar Gjntagelsens Øieblik kom, var bleven træt, nu vel, saa havde han dog handlet høimodigt.

Paa denne Maade var Alt lagt til Orden. Jeg holdt allerede i Snorene, og min Sjæl var ualmindelig spændt paa Udfaldet. Han udeblev, jeg saa ham aldrig mere. Han havde ikke havt Kraft til at gjennemføre Planen. Hans Sjæl manglede Ironiens Elasticitet. Han havde ikke Kraft til at aflægge Ironiens Taushedsløfte, ikke Kraft til at holde det, og kun den, der tier, han bliver til Noget. Kun den, der virkelig kan elske, kun han er et Menneske, kun den, der kan give sin Kjærlighed hvilketsomhelst Udtryk, kun han er Kunstner. I en vis Forstand var det maaskee rigtigt, at han ikke begyndte derpaa; thi han havde neppe udholdt Eventyrets Rædsler, og allerede fra Begyndelsen var jeg lidt bange, fordi han behøvede en Fortrolig. Den, der veed at

tie, han opdager et Alphabet, der har ligesaa mange Bogstaver som det almindelig brugelige, saaledes, at han kan udtrykke Alt i sit Tyvesprog, saa intet Suk er saa dybt, at han jo har den Latter, der svarer dertil i Tyvesproget, og ingen Bøn saa nærgaaende, at han jo har den Vittighed, der indfrier Fordringen. For ham vil der komme et Øieblik, da det er som skulde han tabe Forstanden. Dog dette er kun et Moment, om det end er forfærdeligt. Det er som den Feber, man faaer om Natten mellem 11½ og 12, Kl. 1 arbeider man freidigere end nogensinde. Holder man hiin Galskab ud, saa seirer man nok.

Dog jeg sidder her og fortæller vidt og bredt, hvad der egentlig blev anført for at vise, at Erindringens Kjærlighed netop gjør et Menneske ulykkeligt. Min unge Ven forstod ikke Gjentagelsen, han troede ikke paa den og vilde den ikke med Kraft. Det Tunge i hans Skjebne var, at han virkelig elskede Pigen, men for virkelig at elske hende, maatte han først klares ud af den digteriske Forvirring, i hvilken han var kommen. Han kunde have gjort Pigen denne Tilstaaelse; naar man vil aftakke en ung Pige, er det jo et ret anstændigt Vilkaar. Det vilde han imidlertid ikke. At det var urigtigt, deri var jeg ogsaa ganske enig med ham. Han havde derved bortskaaret hende Muligheden af imidlertid at existere under egne Auspicer, og fritaget sig selv for maaskee at blive en Gjenstand for hendes Foragt, og for den fremskyndende Angst, om det nogensinde skulde lykkes ham at indhente det Forspildte.

Hadde det unge Menneske troet paa Gjentagelsen, hvad kunde der da ikke være kommen ud af ham? hvilken Inderlighed skulde han ikke have opnaaet i Livet?

Jeg er imidlertid kommen længere hen i Tiden, end jeg egentlig vilde. Min Hensigt var blot at fremstille det første Moment, hvor det blev klart, at det unge Menneske i stor Forstand var den bedrøvelige Ridder af Erindringens ene lykkelige Kjærlighed. Læseren tillader mig maaskee, at jeg endnu engang tænker paa det Øieblik, da han, beruset i Erindring, traadte ind paa mit Værelse, da hans Hjerte bestandig »ging ihm über« i hiint Vers af Poul Møller, da han betroede mig, at han maatte fornegte sig selv, for ikke hele Dagen at sidde hos den Elskede. Det samme Vers gjentog han hiin Aften, da vi skiltes ad. Det vil altid blive mig en Umulighed at glemme Verset, ja Erindringen om hans Forsvinden vil jeg lettere kunne udslette, end Mindet om hiint Øieblik, som ogsaa Efterretningen derom langt mindre ængstede mig end hiin Situation. Saaledes er jeg nu engang bygget, i Ahnellsens første Gysen har min Sjæl i samme Nu gennemløbet alle Consequentser, der ofte behøve lang Tid for i Virkeligheden at komme tilsyne. Ahnellsens Concentration glemmer man aldrig. Saaledes troer jeg imidlertid en lagttager bør være bygget, men naar han er bygget saaledes, da vil han ogsaa lide meget. Det første Moment maa overvælde ham næsten til Besvimelse, men i denne Blegnen har Ideen besvangret ham, og fra nu af er han i den opdagende Rapport til Virkeligheden. Naar et Menneske ikke har denne Qvindelighed, at Ideen kan komme i det rette Forhold til ham, hvilket altid er at besøve, saa duer han ikke til lagttagelse, thi den, der ikke opdager det Totale, han opdager egentlig Intet.

Da vi hiin Aften skiltes ad, og han endnu engang takkede mig, fordi jeg havde været ham behjælpelig i at fordrive Tiden, der kun gik altfor langsomt for hans Utaalmodighed, da tænkte jeg ved mig selv, formodentlig er han aabenhart nok til at fortælle den unge Pige Alt, og saa elsker hun ham end høiere? Mon han gjorde det? Havde han spurgt mig tilraads, da havde jeg fraraadet ham det. Jeg havde sagt til ham: »hold Dem stiv i Begyndelsen, reent erotisk talt er det det klogeste; med mindre Deres Sjæl er saa alvorlig, at De kan henlede Tanken paa noget langt Høiere.« Har han sagt det, da har han ikke handlet klogt.

Den, der har havt nogen Leilighed til at iagttage unge Piger, at belure deres Samtaler, har vel ofte hørt disse Formler: »N. N. er et godt Menneske, men han er kjedelig; derimod F. F. han er saa interessant og piquant.« Hver Gang jeg hører disse Ord i en lille Jomfrues Mund tænker jeg altid: »Du skuldeskee Skam; er det dog ikke sørgeligt, at en ung Pige taler saaledes.« Hvis en Mand var løben vild i det Interessante, hvo skulde da frelse ham, uden netop en Pige. Og gjør hun ikke ogsaa Synd derved? Enten er den Vedkommende ikke istand til at præstere det, og da er det udelicat at fordre det; eller han kan det, og saa, thi en ung Pige skulde netop være saa forsigtig aldrig at lokke det Interessante frem; den Pige, der gjør det, hun taber altid, i Ideen seet; thi det Interessante lader sig aldrig gjentage; den, der ikke gjør det, hun seirer altid.

For en 6 Aar siden var jeg paa en Reise en 8 Mile ude i Landet, og holdt i en Kro, hvor jeg spiste til Middag. Jeg havde indtaget et behageligt og velsmagende Middagsmaaltid, var lidt oprømt, stod just med en Kop Kaffe i Haanden, hvis Duft jeg indsugede, da i det Samme en ung smuk Pige, let og yndig, gaaer Vinduet forbi, bøier ind i Gaarden, der hørte til Kroen, hvoraf jeg drog den Slutning, at hun vilde gaae ned i Haven. Man er ung - altsaa, jeg slugte min Kaffe, tændte en Cigar og var just ifærd med at ville følge Skjebnens Vink og Pigens Spor, da det banker paa min Dør, og ind træder - den unge Pige. Hun neier venligt for mig, spørger mig, om det ikke var min Vogn, der holdt i Gaarden, om jeg ikke skulde til Kjøbenhavn, om jeg ikke tillod hende at kjøre med. Den beskedne og dog ægte qvindelige værdige Maade, paa hvilken hun gjorde det, var nok til i samme Nu at lade mig tabe det Interessante og Piquante af Sigte. Og dog er det jo langt mere interessant end at møde en ung Pige i en Have, at kjøre 8 Miil med hende alene i sin egen Vogn, med Kudsk og Tjener, havende hende ganske i sin Magt. Desuagtet er det min Overbeviisning, at selv et letsindigere Menneske end jeg ikke vilde have følt sig fristet. Den Tillid, med hvilken hun betroede sig i min Vold, er et bedre Værn end al en Piges Kløgt og Snildhed. Vi kjørte sammen. Hun kunde ikke have kjørt tryggere, om hun havde kjørt med en Broder eller en Fader. Jeg forholdt mig taus og tilbageholdende, kun naar det syntes, at hun vilde gjøre en Bemærkning, da var jeg forekommende. Min Kudsk fik Ordre at ile. 5 Minutter blev der

bedet paa hver Station. Jeg steg ud, med Hatten i Haanden spurgte jeg, om hun befalede nogen Forfriskning, min Tjener stod bag ved med Hatten i Haanden. Da vi nærmede os Hovedstaden, lod jeg Kudsken kjøre om ad en Sidevei; der steg jeg ud, gik en halv Miil til Kjøbenhavn, for at intet Møde eller Sligt skulde forstyrre hende. Jeg har aldrig erkundiget mig om, hvo hun var, hvor hun boede, hvad der kunde foranledige hendes pludselige Reise; men hun har altid været mig en behagelig Erindring, hvilken jeg ikke har tilladt mig at fornærme ved nogen endog uskyldig Nysgjerrighed. – En Pige, der vil det Interessante, hun bliver den Snare, i hvilken hun selv fanges. En Pige, der ikke vil det Interessante, hun troer paa Gjentagelsen. Ære være den, der oprindeligt var saaledes, Ære være den, der blev det i Tiden.

Dog jeg maa bestandig gjentage, at det er i Anledning af Gjentagelsen jeg siger alt dette. Gjentagelsen er den ny Kategori, som skal opdages. Naar man kjender Noget til den nyere Philosophi, og ikke er ganske ukyndig i den græske, saa vil man let see, at denne Kategori netop forklarer Forholdet mellem Eleater og Heraklit, og at Gjentagelsen egentlig er det, man af en Feiltagelse har kaldt Mediationen. Det er utroligt, saa megen Blæst der i den hegelske Philosophi er bleven gjort af Mediationen, og saa megen taabelig Passiar, der under det Firma har nydt Hæder og Ære. Man skulde hellere søge at gjennemtænke Mediationen, og saa lade Grækerne vederfares lidt Ret. Den græske Udvikling af Læren om Væren og Intet, Udviklingen af »Øieblikket,« det »Ikke-Værende« o. s. v. siger Spar To til Hegel. Mediation er et udenlandsk Ord, Gjentagelse er et godt dansk Ord, og jeg gratulerer det danske Sprog til en filosofisk Terminus. Det bliver i vor Tid ikke forklaret, hvorledes Mediationen fremkommer, om den resulterer af de tvende Momenters Bevægelse, og i hvilken Forstand den da allerede forud er indeholdt i disse, eller om den er noget Nyt, der træder til, og da hvorledes. I denne Henseende er den græske Overveielse af Begrebet $\chi\upsilon\nu\sigma\iota\varsigma$, der svarer til den moderne Kategori »Overgangen« i høj Grad at paaagte. Gjentagelsens Dialektik er let; thi det, der gjentages, har været, ellers kunde det ikke gjentages, men netop det, at det har været, gjør Gjentagelsen til det Nye. Naar Grækerne sagde, at al Erkjenden er Erindren, saa sagde de, hele Tilværelsen, som er til, har været til, naar man siger, at Livet er en Gjentagelse, saa siger man: Tilværelsen, som har været til, bliver nu til. Naar man ikke har Erindringens eller Gjentagelsens Kategori, saa opløser hele Livet sig i en tom og indholdsløs Larmen. Erindringen er den ethniske Livsbetragtning, Gjentagelsen den moderne; Gjentagelsen er Metaphysikens *Interesse*; og tillige den Interesse, paa hvilken Metaphysiken strander, Gjentagelsen er Løsnet i enhver ethisk Anskuelse, Gjentagelsen er *conditio sine qua non* for ethvert dogmatisk Problem.

Enhver dømme som han vil om det her angaaende Gjentagelsen Sagte, han dømme ogsaa hvad han vil om, at jeg siger det her og paa denne Maade, idet jeg efter Hamanns Exempel mit mancherlei Zungen mich ausdrücke, und die Sprache der Sophisten, der Wortspiele, der Creter und Araber, Weißen und Mohren und Creolen rede, Critik, Mythologie, rebus und Grundsätze durch einander schwatze, und bald $\kappa\alpha\tau'$ $\alpha\nu\theta\rho\nu\omega\pi\omicron\nu$ bald $\kappa\alpha\tau'$ $\epsilon\lambda\lambda\omicron\gamma\eta\nu$ argumentire. Forudsat, at det ikke er bar Løgn, hvad jeg siger, gjorde jeg maaskee rigtigst i at indsende min Strøtanke til en systematisk Vurderingsmand, maaskee kunde der blive Noget ud deraf, en Anmærkning i Systemet – store Tanke! saa havde jeg ikke levet forgjæves!

Hvad Betydningen angaaer, som Gjentagelsen har for en Ting, saa lader der sig sige Meget uden at gjøre sig skyldig i en Gjentagelse. Da Professor Ussing i sin Tid holdt en Tale i det 28^{de} Mai-Selskab, og en Yttring i samme ikke behagede, hvad gjorde da Professoren, som dengang altid var resolut og gewaltig, han slog i Bordet og sagde: jeg gjentager. Han ventede altsaa dengang, at hvad han sagde, vandt ved Gjentagelsen. For nogle Aar siden hørte jeg en Præst ved to festlige Leiligheder holde aldeles den samme Tale. Havde han været af Professorens Mening, saa havde han den anden Gang, idet han besteg Prækestolen, slaaet i Pulpeten og sagt: jeg gjentager, hvad jeg allerede forrige Søndag sagde. Dette gjorde han ikke, og lod sig slet ikke mærke med Noget. Han var ikke af Professor Ussings Mening, og hvo veed, maaskee er Hr. Professoren selv ikke mere af den Mening, at det var godt for hans Tale, om den atter gjentoges. Da ved en Hoffest Dronningen havde fortalt en Historie, og alle Hofmændene leet ad den, en døv Minister inclusive, da reiste denne sig, og udbad sig den Naade ogsaa at maatte fortælle en Historie, og fortalte den samme. Spørgsmaal: hvilken Anskuelse havde han af Gjentagelsens Betydning. Naar en Lærer i en Skole siger: det er nu anden Gang, jeg gjentager, at Jespersen skal sidde roligt; og samme Jespersen faaer en Anmærkning for gjentagen Urolighed, saa er Gjentagelsens Betydning aldeles modsat.

Dog ved saadanne Exempler vil jeg ikke videre opholde mig, men gaae over til at tale lidt om den Opdagelses-Reise, jeg foretog mig for at forsøge Gjentagelsens Mulighed og Betydning. Uden noget Menneskes Vidende (for at nemlig al mulig Snakken ikke skulde gjøre mig udygtig til Experimentet og paa anden Maade kjed af Gjentagelsen) gik jeg med Dampskibet til Stralsund og tog en Plads i Schnellposten til Berlin. Der er blandt de Lærde forskjellige Meninger om, hvilken Plads der er den beqvemmeste i en Diligence; min Ansicht er følgende: det er Elendighed tilhobe. Forrige Gang havde jeg en Yderplads forlænds inden i Vognen (denne ansees af Nogle for den store Gevinst) og blev nu i 36 Timer saaledes sammenrystet med mine Nær-Paarørende, at jeg, da jeg ankom til Hamburg, ikke blot havde tabt Forstanden, men Benene med. Vi 6 Personer, som sadde inde i Vognen, arbeidedes i de 36 Timer saaledes sammen til eet Legeme, at jeg fik en Forestilling om, hvad der hændte Molboerne, der efter at have siddet længe sammen, ikke kunde kjende deres egne Been. For om muligt idetmindste at blive Lem paa et mindre Legeme, valgte jeg en Plads i Coupeen. Det var en Forandring. Imidlertid gjentog Alt sig. Postillonen blæste, jeg lukkede mine Øjne, hengav mig i Fortvivlelsen, og tænkte som jeg ved saadan Leilighed pleier: Gud veed om Du holder det ud,

om Du virkelig kommer til Berlin og i saa Fald om Du nogensinde bliver Menneske mere, istand til at frigjøre Dig i Isolationens Enkelthed, eller Du beholder et Minde om, at Du er et Lem paa et større Legeme.

Til Berlin ankom jeg da. Strax ilede jeg til mit gamle Logis for at forvise mig om, hvorvidt en Gjentagelse var mulig. Jeg tør forsikre enhver deeltagende Læser, at det var lykkedes mig den forrige Gang at faae en af de behageligste Leiligheder i Berlin, det tør jeg nu end bestemtere forsikre, da jeg har seet flere. Gensd'arme-Pladsen er vel den smukkeste i Berlin, das Schauspielhaus, de to Kirker tage sig ypperligt ud især ved Maaneskin, sete fra et Vindue. Erindringen herom bidrog meget til, at jeg kom afsted. Man stiger op i første Etage i et med Gas oplyst Huus, man aabner en lille Dør, man staaer i Entreen. Til Venstre har man en Glasdør, der fører ind til et Cabinet. Man gaaer ligefrem, man er i et Forværelse. Indenfor dette er tvende Værelser, aldeles eensformede, aldeles eens møblerede, saaledes, at man i Speilet seer Værelset dobbelt. Det inderste Værelse er smagfuldt oplyst. En Armstage staaer paa et Arbeidsbord, en let tegnet Lænestol, betrukken med rødt Fløiel, staaer ved dette. Det forreste Værelse er ikke oplyst. Her blander Maanens blege Lys sig med den stærkere Belysning fra det indre Værelse. Man sætter sig hen paa en Stol ved Vinduet, man betragter den store Plads, man seer de Forbigaaendes Skygger ile hen over Murene, Alt forvandler sig til en scenisk Decoration. En drømmende Virkelighed dæmrer i Sjælens Baggrund. Man føler en Lyst til at kaste Kappen om sig, at snige sig sagte langs Muren med speidende Blikke, opmærksom paa enhver Lyd. Man gjør det ikke, man seer blot sig selv forynget gjøre det. Man har røget sin Cigar; man trækker sig tilbage i det indre Værelse, man begynder at arbejde. Midnat er forbi. Man slukker Lysene, man tænder en lille Natstage. Maanebelysningen seirer ublandet. En enkelt Skygge viser sig end mørkere, et enkelt Fodtrin behøver lang Tid for at forsvinde. Himlens skyfri Hvælvning seer saa vemodig og tankedrømmende ud, som var Verdens Undergang forbi, og Himlen uforstyrret beskæftiget med sig selv. Man gaaer atter ud i Forværelset, i Entreen, ind i hiint lille Cabinet, man sover – hvis man hører til de Lykkelige, der kunne sove. – Ak! men her var ingen Gjentagelse mulig. Min Vert, Materialisten, er hatte sich verändert, i den prægnante Forstand, hvori Tydsken tager dette Ord, og, saavidt jeg veed, bruges »at forandre sig« paa en lignende Maade i enkelte af Kjøbenhavns Gader – 3: han havde giftet sig. Jeg vilde ønske ham til Lykke, men da jeg ikke er det tydske Sprog saa mægtig, at jeg veed at vende mig i en snæver Vending, ei heller havde de ved saadan Leilighed brugelige Talemaader promte, saa indskrænkede jeg mig til en pantomimisk Bevægelse. Jeg lagde Haanden paa Hjertet og saae paa ham, medens øm Deeltagelse stod læselig i mit Ansigt. Han trykkede min Haand. Efterat vi saaledes havde forstaaet hinanden, gik han over til at bevise Ægteskabets æsthetiske Gyldighed. Dette lykkedes ham overordentlig, netop ligesaa godt som den forrige Gang, at bevise Pebersvendenes Fuldkommenhed. Naar jeg taler tydsk, er jeg det føieligste Menneske af Verden.

Min forrige Vert vilde dog gjerne tjene mig, og jeg vilde gjerne boe hos ham; altsaa, jeg tog mod eet Værelse og Entreen. Da jeg kom hjem den første Aften, da jeg havde tændt Lysene, tænkte jeg: Ak! Ak! Ak! er det Gjentagelsen. Jeg blev ganske forstemt, eller om man saa vil, stemt netop som Dagen fordrer det; thi Skjebnen havde maget det saa besynderligt, at jeg ankom til Berlin paa den almene Buß- und Bettag. Berlin var sønderknust. Vel kastede man ikke hinanden Støv i Øinene med de Ord: memento o homo! quod cinis es et in cinerem revertaris; men desuagtet stod den hele By i eet Støv. Jeg troede først, at det var en Regjerings-Foranstaltning; men senere overbeviste jeg mig om, at det var Vinden, der paatog sig denne Uleilighed, og uden Persons Anseelse fulgte sit Lune eller sin onde Vane; thi i Berlin er det idetmindste hver anden Dag Aske-Onsdag. Dog dette vedkommer mindre mit Forehavende. Denne Opdagelse betraf ikke »Gjentagelsen«; thi den forrige Gang jeg var i Berlin, havde jeg ikke bemærket dette Phænomen, formodentlig fordi det var Vinter.

Naar man har faaet sig bequent og hyggeligt indrettet i sin Bolig, naar man saaledes har et fast Punkt, hvorfra man kan styrte frem, et betrygget Skjulested, hvor man kan trække sig tilbage, for i Eensomhed at fortære sit Bytte, Noget jeg især sætter Priis paa, da jeg som visse Rovdyr ikke kan spise, naar Nogen seer derpaa – saa gjør man sig bekendt med hvad der kan være af Mærkeligheder i Byen. Er man en Reisende ex professo, et Iilbud, der reiser for at lugte til Alt, hvad Andre have lugtet til, eller for at skrive Navnene paa Mærkværdighederne i sin Dagbog, og til Gjengjeld sit i de Reisendes store Stambog, saa antager man en Lohndiener og kjøber das ganze Berlin for 4 Groschen. Ved denne Methode bliver man en upartisk lagttager, hvis Udsagn bør staae til Troende ved enhver Politi-Protocol. Er man derimod paa sin Reise ikke i nødvendigt Ærinde, saa lader man staae til; faaer stundom Noget at see, som Andre ikke see; overseer det Vigtigste; faaer et tilfældigt Indtryk, der kun har Betydning for En selv. En saadan sorgløs Løsgænger har da i Almindelighed ikke stort at meddele Andre og gjør han det, løber han let Fare for at svække de gode Tanker, som gode Mennesker kunde have om hans Moralitet og Sædelighed. Hvis et Menneske havde reist i længere Tid i Udlandet, men aldrig været auf der Eisenbahn, skulde han da ikke være udstødt af ethvert bedre Selskab! Hvad om et Menneske havde været i London og aldrig kjørt i Tunnel! Hvad om et Menneske kom til Rom, forelskede sig i et lille Parti af Byen, der var ham et uudtømmeligt Stof til Glæde, forlod Rom uden at have seet en eneste Mærkværdighed! Berlin har 3 Theatrer. Hvad der i Operaen præsteres for Opera og Ballet, skal være großartig; hvad der i Skuespilhuset præsteres, skal være belærende, dannende, ikke blot til Lyst. Jeg veed det ikke. Derimod veed jeg, at der i Berlin er et Theater, som hedder Königstädter Theatret. Dette Theater besøge de officielle Reisende sjeldnere, skjøndt dog lidt oftere end, hvad der ogsaa har sin Betydning, de gemytlige Forlystelsessteder, der ligge mere afsides, og hvor en Dansk kan faae Leilighed til at opfriske Mindet om Lars Mathiesen og Kehlet. Da jeg kom til Stralsund og læste i Avisen, at » der

Talisman« skulde opføres paa hiint Theater, blev jeg strax veltilmode. Erindringen om det vaagnede i min Sjæl, og den første Gang, jeg var der, var det som fremkaldte dette første Indtryk kun en Erindring i min Sjæl, der viste langt tilbage i Tiden.

Der er vel intet ungt Menneske med nogen Phantasi, uden at han engang har følt sig fængslet af Theatrets Trylleri og ønsket selv at være revet med ind i hiin kunstige Virkelighed, for som en Dobbeltgænger at see og høre sig selv, at adsplitte sig selv i sin al-mulige Forskjellighed fra sig selv og dog saaledes, at enhver Forskjellighed igjen er Een selv. Det er naturligt i en meget ung Alder, at en saadan Lyst ytrer sig. Kun Phantasien er vaagnet til sin Drøm om Personligheden, alt Andet sover endnu trygt. I en saadan Phantasiers Selvanskuelse er Individet ikke en virkelig Skikkelse, men en Skygge, eller rettere, den virkelige Skikkelse er usynlig tilstede, og nøies derfor ikke med at kaste een Skygge, men Individet har en Mangfoldighed af Skygger, der alle ligne ham, og som momentviis ere ligeberettigede til at være ham selv. Personligheden er endnu ikke opdaget, dens Energi bebuder sig kun i Mulighedens Lidenskab; thi det gaaer i det aandelige Liv som det gaaer med mange Planter – Hjerteskuddet kommer sidst. Dog denne Skygge-Existent fordrer ogsaa en Tilfredsstillelse, og det er aldrig gavnligt for et Menneske, om den ikke fik Tid til at leve sig ud, medens det paa den anden Side er sørgeligt eller comisk, naar Individet tog fejl og levede sig selv ud deri. Et saadant Menneskes Pretentioner paa at være et virkeligt Menneske blive da ligesaa tvivlsomme som Deres Fordring paa Udødelighed, der end ikke ere istand til at møde personligen paa Dommensdag, men lade møde for sig ved en Deputation af gode Forsætter, Døgn-Beslutninger, Halvtimes-Planer m. m. Hovedsagen er, at enhver Ting skeer til rette Tid. Alt har sin Tid i Ungdommen, og hvad der har havt sin Tid da, faaer den igjen senere; og det er ligesaa sundt for den Ældre at have noget Forbigangent i sit Liv, hvorved han er i Gjæld til Latteren, som noget Forbigangent, der fordrer Taarer.

Naar man i en Bjerg-Egn hører Vinden Dag ud og Dag ind urokkeligt, uforandret foredrage det samme Thema, saa fristes man maaskee til et Øieblik at abstrahere fra Ufuldkommenheden, og da glæde sig over dette Billede paa den menneskelige Friheds Consequents og Sikkerhed. Man tænker maaskee ikke paa, at der var et Øieblik, da den Vind, der nu i mange Aar har havt sin Bolig mellem disse Bjerge, kom som Ubekjendt til disse Egne, styrtede sig forvildet, meningsløst ind imellem Kløfterne, ned i Bjerghulerne, frembragte nu et Hviin, som den næsten selv studsede over, nu et huult Brøl, som den selv flygtede for, nu en Klage tone, som den ikke selv vidste hvorfra den kom, nu et Suk fra Afgrundens Angst, saa dybt, at Vinden selv blev bange og tvivlede et Øieblik, om den turde boe i disse Egne, nu et lyrisk overgivent Hopsaa, indtil den, efterat have lært sit Instrument at kjende, sammenarbejdede alt Dette i den Melodi, som den fra Dag til Dag uforandret foredrager. Saaledes farer Individets Mulighed vildt om i sin egen Mulighed, opdager nu en, nu en anden. Men Individets Mulighed vil ikke blot høres, den er ikke som Veirets blot henfarende, den er tillige gestaltende, derfor vil den paa samme Tid sees. Enhver dets Mulighed er derfor en lydende Skygge. Det krypte Individ troer ligesaa lidet paa de store larmende Følelser som paa Ondskabens snedige Hvidsken, ligesaa lidet paa Glædens salige Jubel, som paa Sorgens uendelige Sukken; Individet vil blot pathetisk see og høre, men vel at mærke, sig selv. Dog vil det ikke høre virkeligt sig selv. Det gaaer ikke an. I samme Nu galer Hanen, og Tusmørkets Skikkelser flygte bort, Nattestemmerne forstumme. Vedblive de, da ere vi paa et ganske andet Gebeet, hvor alt Dette foregaaer under Ansvarrets ængstende Tilsyn, da ere vi ved det Dæmoniske. For da ikke at faae et Indtryk af sit virkelige Selv, fordrer det krypte Individ Omgivelsen let og flygtig som Skikkelserne ere det, som Ordenes skummende Brusen er det, der lyder uden Gjenlyd. En saadan Omgivelse er den sceniske, som derfor netop egner sig for det krypte Individts Schattenspiel. Blandt de Skygger, i hvilke han opdager sig selv, hvis Stemme er hans Stemme, er maaskee en Røvercapitain. Han maa kjende sig selv i dette Speilbillede, Røverens mandige Skikkelse, hans hurtige og dog gjennemborende Blik, Lidenskabens Skrift i hans furede Ansigt, Alt maa være der. Han maa ligge paa Luur ved Bjergpasset, han maa lytte efter Bevægelsen af de Reisende, han maa støde i Fløiten, Banden styrte til; hans Stemme maa overdøve Larmen; han maa være grusom, lade Alt hugge ned, og ligegyldigt vende sig bort derfra, han maa være ridderlig mod den ængstede Pige o. s. v. o. s. v. En Røver har jo hjemme i de skumle Skove. Vilde man sætte hiin Phantasiers Helt hen i en saadan, medgive ham alt Tilbehør og nu bede ham blot at forholde sig rolig saa længe, til man havde fjernet sig et Par Mile fra ham, for da ganske at kunne overlade sig til sin lidenskabelige Rasen – saa tænker jeg han blev aldeles stum. Det vilde maaskee gaae ham som det gik en Mand, der for nogle Aar siden bærede mig med sin litteraire Fortrolighed. Han kom til mig, beklagede sig over, at han i den Grad overvældedes af Idee-Fylde, at det var ham umuligt at føre Noget i Pennen, fordi han ikke kunde skrive hurtigt nok; han bad mig at have den Uleilighed at være hans Secretair og skrive efter Dictat. Jeg anede strax Uraad og trøstede ham derfor med, at jeg kunde skrive omkaps med en løbsk Hest, da jeg blot skrev et Bogstav af hvert Ord og dog indestod for at kunne læse Alt, hvad jeg havde skrevet. Min Tjenstvillighed kjendte ingen Grændse. Jeg lod sætte et stort Bord frem, numererede flere Ark Papir, at jeg end ikke skulde spille Tiden med at vende Bladet om, fremlagde et Dusin Staalpenne med Skaft, dyppede Pennen – og Manden begyndte sin Tale saaledes: ja! seer De, Høistærede, det jeg egentlig vilde sige, var ... Da han var færdig med denne Tale, læste jeg den op for ham, og siden den Tid har han aldrig forlangt mig til Secretair. – Hiin Røver vilde formodentlig finde Maalestokken for stor og dog i en anden Forstand for lille. Nei, mal ham en Coullisse med eet Træ, hæng en Lampe foran, der gjør Belysningen end besynderligere, og denne Skov er dog større end hiin virkelige, større end Nordamerikas Urskove, og dog kan han gjennemtrænge den med sin Røst, uden at blive hæs. Dette er Phantasiers sophistiske Lyst, saaledes at have hele Verden i en Nøddeskal, der er større end hele Verden, og dog ikke større end at Individet kan fylde

den.

En saadan Lyst til theatralisk Optræden og Expectoreren røber paa ingen Maade noget Kald til scenisk Kunst. Hvor der er et saadant, der viser Talentet sig strax som Disposition til det Enkelte, og selv det rigeste vaagnende Talent har ikke et saadant Omfang. Denne Lyst er blot Phantasiens Umodenhed; thi en anden Ting er det, naar den har sin Grund i Forfængelighed og Tilbøielighed til at ville glimre. Saa har det Hele ingen dybere Grund end Forfængelighed, en Grund, der da desto værre kan være dyb nok.

Om nu end dette Moment i det individuelle Liv forsvinder, saa reproduceres det dog i en modnere Alder, da naar Sjælen har samlet sig i Alvor. Ja medens Kunsten da maaskee end ikke er Individet alvorlig nok, kan han have Lyst til leilighedsvis at vende tilbage til hiin første Tilstand og optage den i en Stemning. Han ønsker da at lade sig comisk paavirke og at forholde sig selv comisk productiv til den theatraliske Præstation. Medens derfor hverken Tragedien eller Comedien eller Lystspillet vil behage ham, netop paa Grund af deres Fuldkommenhed, vender han sig til Possen. Det samme Phænomen gjentager sig ogsaa i andre Sphærer. Man seer stundom den modnere Individualitet, der mætter sig paa Virkelighedens stærke Føde, ikke egentlig paavirkes af et heldigt udført Konst-Maleri. Derimod kan han blive bevæget ved at see et Nürenberger-Stykke, et Billede, som de, der for ikke længe siden fandtes paa Børsen. Der seer man et Landskab, der forestiller en landlig Egn overhovedet. Denne Abstraktion lader sig ikke kunstnerisk udføre. Det Hele er derfor opnaaet ved Modsætning, nemlig ved en tilfældig Concretion. Og dog vil jeg spørge Enhver, om han af et saadant Landskab ikke faaer dette Indtryk af en landlig Egn overhovedet, og om han ikke fra sin Barndom af har denne Kategori tilbage. Fra sin Barndom af, da man havde saadanne uhyre Kategorier, at man nu næsten svimler derved, da man af et Stykke Papir udklippede en Mand og en Kone, der i endnu strængere Forstand var Mand og Kone overhovedet, end Adam og Eva var det. En Landskabsmaler, hvad enten han stræber at virke ved tro Gjengivelse eller ved ideal Reproduction, lader maaskee Individet koldt, et saadant Billede frembringer en ubeskrivelig Virkning, idet man ikke veed, om man skal lee eller græde, og hele Virkningen beroer paa Betragterens Stemning. Der er vel intet Menneske uden han har haft en Periode, da ingen Sprogets Rigdom, ingen Interjectionens Lidenskab var ham nok, da intet Udtryk, ingen Gesticulation tilfredsstillede, da Intet satisficerede uden at udbryde i de besynderligste Spring og Kolbytter. Maaskee lærte det samme Individ at dandse, maaskee saae han ofte Balletter og beundrede Dandserens Kunst, maaskee kom der en Tid, da Balletten ikke mere afficerede ham, og dog havde han Øieblikke, da han kunde trække sig tilbage paa sit Værelse, ganske overlade sig til sig selv, og føle en ubeskrivelig humoristisk Lindring i at staae paa eet Been i en malerisk Stilling, eller give hele Verden Døden og Djævelen og afgjøre Alt med et Entrechât.

I Königstädter Theatret opføres Possen, og samler der, som naturligt er, et høist forskjelligt Publikum om sig, ja den, der pathologisk vilde studere Latteren i Stænders og Temperamenters Forskjellighed, burde ikke forsømme den Leilighed, som Opførelsen af en Posse tilbyder. Galleriets og anden Etages Jubel og skingrende Latter er noget ganske Andet end et dannet og kritisk Publikums Applaus, det er et stadigt Accompagnement, uden hvilken Possen slet ikke kunde opføres. Possen bevæger sig i Almindelighed i de lavere Livs-Sphærer, og derfor gjenkjende Galleriet og 2^{den} Etage sig selv strax, og deres Larm og Bravoraab er ikke en æsthetisk Vurdering af den enkelte Kunstner, men et reent lyrisk Udbrud af deres Velvære, de blive sig slet ikke bevidst som Publikum, men de ville med ned paa Gaden eller hvor Scenen forresten er. Da dette imidlertid ikke lader sig gjøre formedelst Afstanden, saa bære de sig ad ligesom Børn, der blot faae Lov til fra et Vindue at see et Opløb paa Gaden. Ogsaa første Etage og Parquettet ryster den til Latter, om denne end er væsentlig forskjellig fra hiint cimbrisk-teutoniske Folkeskrig, og Latterens Forskjellighed selv indenfor denne Sphære uendelig nuanceret, i en ganske anden Forstand end ved Opførelsen af det fortræffeligste Lystspil. Man betragte det som en Fuldkommenhed eller en Ufuldkommenhed, det er nu engang saa. Enhver almindeligere æsthetisk Bestemmelse strander paa Possen, og den formaaer ingenlunde at tilveiebringe en Uniformitet i Stemning hos det mere dannede Publikum; thi da Virkningen for en stor Deel beroer paa Selvvirksomhed og Tilskuerens Productivitet, kommer den enkelte Individualitet i en ganske anden Forstand til at gjøre sig gjeldende, og er i sin Nyden emanciperet for alle æsthetiske Forpligtelser til traditionelt at beundre, lee, blive rørt o. s. v. At see en Posse er for den Dannede ligesom at spille i Lotteriet, kun har man ikke den Ubehagelighed at vinde Penge. Men en saadan Usikkerhed er det almindelige theaterbesøgende Publikum ikke tjent med, og negligerer derfor gjerne Possen, eller seer fornemt ned paa den, hvilket er værst for det selv. Et egentligt Theater-Publikum har i Almindelighed en vis borneret Alvor, det vil, eller vil idetmindste indbilde sig, at det forædles og dannes i Theatret; det vil have haft, eller vil i det mindste indbilde sig, at det har haft en sjelden Kunst-Nydelse, det vil, saasart det har læst Plakaten, forud kunne vide, hvorledes det skal passere denne Aften. En saadan Overeenskomst lader sig ikke træffe med Possen; thi den samme Posse kan gjøre et høist forskjelligt Indtryk, og det kan træffe sig saa besynderligt, at dengang den virkede mindst, blev den bedst udført. Man kan da ikke stole paa Naboer og Gjenboer og Bladenes Udsagn, om man har moret sig eller ikke. Den Sag maa den Enkelte afgjøre med sig selv; og det er neppe endnu lykkedes nogen Recensent at foreskrive et Ceremoniel for et dannet Theater-Publikum, der seer en Posse; der kan i denne Henseende slet ingen bon ton etablere sig. Den ellers saa betryggende gjensidige Agtelse mellem Theater og Publikum er hævet, man kan komme i den uberegneligste Stemning ved at see en Posse, og kan derfor aldrig med Sikkerhed vide, om man i Theatret har opført sig som et værdigt Medlem af Selskabet, der har leet og grædt paa passende Sted. Man kan ikke som en

samvittighedsfuld Tilskuer beundre den fine Charaktertægning, der skal være i Dramaet; thi Possens Personer ere alle tegnede efter den abstracte Maalestok »overhovedet«. Situation, Handling, Replik, Alt er efter denne Maalestok. Man kan derfor ligesaa godt blive vemodig stemt som oven ud af Latter. Ingen Virkning i Possen frembringes ved Ironi, Alt er Naivetet, Tilskueren maa derfor ganske som Enkelt være selvvirksom; thi Possens Naivetet er dog saa illusorisk, at det er umuligt for den Dannede at forholde sig naiv til den; men i dette hans Sig-Forholden til Possen ligger for en stor Deel Moerskaben, som han da selv maa vove, medens han forgjebes til Høire og Venstre eller i Bladene vil søge en Garanti for, at han virkelig har moret sig. For den Dannede derimod, der tillige har Ugeneerthed nok til at turde mere sig ganske solo, Selvtillid nok til at vide med sig selv, uden at beraadføre sig med noget andet Menneskes Viden, om han har moret sig eller ikke, for ham vil maaskee Possen have en ganske egen Betydning, idet den snart ved det Abstraktes Rummelighed, snart ved Anbringelsen af en haandgribelig Virkelighed vil berøre hans egen Stemning forskjellig. Kun vil han naturligviis ikke bringe nogen Stemning fix og færdig med sig, for at lade Alt virke i Forhold til den, men han vil have perfectioneret sig i Stemning og holde sig selv i den Tilstand, hvor der ikke er en eneste tilstede, men en Mulighed af alle.

I Königstädter Theatret bliver Possen given, og i mine Tanker fortræffeligt. Min Mening er naturligviis aldeles individuel, jeg paanøder Ingen min, og frabeder mig al Nøden. For at en Posse skal kunne opføres med fuldkommen Succes, maa det spillende Personale være sammensat paa en egen Maade. Det maa eie 2, høist 3 aldeles afgjorte Talenter eller rettere productive Genier. Disse maae være Lunets Børn, berusede i Latter, Humorens Dandsere, der, om de end til andre Tider, ja selv Øieblikket iforveien, ere aldeles som andre Mennesker, i samme Nu som de høre Regisseurens Klokke blive forvandlede, idet de liig den ædle arabiske Hest begynde at stønne og puste, medens deres udspilede Næsebører vidne om den Aandens Fnyssen, der er i dem, fordi de ville frem, ville tumle sig i Vildhed. De ere ikke saa meget reflekterende Kunstnere, der have studeret Latteren, som de ere Lyrikere, der selv styrte sig ned i Latterens Afgrund og nu lade dens vulkanske Magt kaste dem ind paa Scenen. De have derfor ikke saa meget beregnet hvad de ville gjøre, men de lade Øieblikket og Latterens Naturkraft raade for Alt. De have Mod til at vove hvad den Enkelte kun fordrister sig til, naar han er ene med sig selv, hvad Afsindige gjøre i Alles Nærværelse, hvad Geniet veed at gjøre med Geniets Myndighed, sikker paa Latteren. De vide, at deres Overgivenhed har ingen Grændser, at det Komiskes Fond i dem er udtømmeligt, og næsten hvert Øieblik overrasker dem selv; de veed, at de ere istand til den hele Aften at holde Latteren oppe, uden at det koster dem mere Anstrængelse end det koster mig at smøre dette ned paa Papiret.

Naar et Posse-Theater har 2 saadanne Genier, er det nok; tre er det største Antal, der er af det Gode; thi ellers svækkes Virkningen, ligesom et Menneske dør af Hypersteni. Det øvrige Personale behøver ikke at være Talenter, det er end ikke godt, at de ere det. Det øvrige Personale behøver heller ikke at være udskrevet efter Skjønhedens Reglement, det maa hellere være sammenbragt ved Tilfældet. Det hele øvrige Personale maa gjerne være ligesaa tilfældigt som hiint Selskab, der efter en Tegning af Chodowiecki anlagde Rom. Man behøver end ikke at udelukke Nogen paa Grund af Legemsfeil; tvertimod vilde en saadan Tilfældighed virke ypperligt ind med. Om Een var hjulbenet eller kalveknæet eller for opløben eller før Tiden standset i Vexten; kort, et i en eller anden Casus defekt Exemplar, han kan godt bruges i Possen, og den Virkning, han frembringer, kan være uberegnelig. Næst efter det Ideale kommer nemlig det Tilfældige som det Nærmeste. Et vittigt Hoved har sagt, at man kunde inndeles Menneskeheden i Officierer, Tjenestepiger og Skorstensfeiere. Denne Bemærkning er i mine Tanker ikke blot vittig, men tillige dybsindig, og der skal et stort speculativt Talent til, for at give en bedre Inddeling. Naar en Inddeling ikke ideelt udtømmer sin Gjenstand, saa er den tilfældige i alle Maader at foretrække, fordi den sætter Phantasien i Bevægelse. En nogenlunde sand Inddeling kan ikke tilfredsstille Forstanden, er slet Intet for Phantasien, hvisaarsag den er aldeles at forkaste, om den end til daglig Brug nyder megen Ære, fordi Menneskene dels ere meget dumme og dels have meget lidt Phantasi. Naar man i et Theater vil have en Forestilling af et Menneske, da maa man enten forlange en absolut gennemført i Idealiteten concret Skabning, eller det Tilfældige. De Theatre, der ikke blot ere til Lyst, skulde levere det Første. Imidlertid nøies man her med, at en Skuespiller er en smuk Karl med et fordeelagtigt Ydre og et godt Theater-Ansigt, en god Stemme. Mig tilfredsstiller dette sjeldent; thi hans Præstation vækker eo ipso Kritiken, og saa snart den er vakt, bliver det ikke let at afgjøre, hvad der hører til at være et Menneske, ikke heller let at fuldkomme Eens Fordringer, Noget man vel vil give mig Ret i, naar man betænker, at Socrates, der dog især var stærk i Menneskekundskab og Selverkjendelse, »ikke med Bestemthed vidste, om han var et Menneske, eller et endnu mere foranderligt Dyr end Typhon.« I Possen derimod virker det underordnede Personale ved hiin abstrakte Kategori: overhovedet, og opnaer dette ved en tilfældig Concretion. Forsaavidt er man da ikke kommen videre end til Virkeligheden. Dette skal man heller ikke; men Tilskueren forsoner sig comisk med, at see denne Tilfældighed gjøre Fordring paa at være Idealiteten, hvilket den gjør ved at træde ind paa Scenens Kunst-Verden. Skulde der gjøres en Undtagelse med nogen af det underordnede Personale, da maatte det være Elskerinden. Hun maa naturligviis paa ingen Maade være Kunstnerinde, men man kunde dog i Valget af hende see paa, at hun var takkelig, at hele hendes Fremtræden, hendes Syslen paa Scenen var venlig og velgjørende, at hun var behagelig at see paa, behagelig, saa at sige, at have om sig.

Personalet ved Königstädter-Theatret er nogenlunde sammensat efter mit Ønske; skulde jeg gjøre en Indvending, da vilde denne træffe det underordnede Personale; thi mod *Beckmann* og *Grobecker* har jeg ikke

eet Ord at indvende. Beckmann er et afgjort comisk Geni, der reent lyrisk løber løbsk i det Comiske, ikke udmærker sig ved Charakteertegning men ved Oversprudlen i Stemning. Han er ikke stor i det kunstnerisk Commensurable, men beundringsværdig i det individuelle Incommensurable. Han behøver ingen Understøttelse ved Sammenspillet, ved Sceneri og Arrangement; netop fordi han er i Stemning bringer han Alt selv med; paa samme Tid som han er ovenud i Kaadhed maler han sig selv sin Scene tiltrods for nogen Theater-Maler. Hvad Baggesen siger om Sara Nickels, at hun kommer styrtende ind paa Scenen med en landlig Egn bag efter sig, det gjelder om B. i god Forstand, kun at han kommer gaaende. Ved et egentligt Kunst-Theater seer man sjældent nok en Skuespiller, der virkelig kan gaae og staae. Imidlertid har jeg dog seet en ganske enkelt; men hvad B. formaaer, har jeg ikke seet før. Han kan ikke blot gaae, men han kan *komme gaaende*. Dette at komme gaaende er noget ganske Andet, og ved denne Genialitet improviserer han tillige hele den sceniske Omgivelse. Han kan ikke blot fremstille en vandrende Haandværksbursch, han kan komme gaaende som en saadan, og det saaledes, at man oplever Alt, fra Landeveiens Støv øiner den smilende Landsby, hører dens stille Larm, seer Fodstien, der løber hist nede om Gadekæret, naar man svinger af der ved Smedens – hvor man seer B. komme gaaende med sin lille Bylt paa Nakken, sin Stok i Haanden, sorgløs og ufortrøden. Han kan komme gaaende ind paa Scenen med Gadedrengene efter sig, hvilke man ikke seer. Selv Dr. Ryge i *Kong Salomon og Jørgen Hattemager* kunde ikke frembringe denne Virkning. Ja Hr. B. er en reen Besparelse for et Theater; thi naar man har ham, behøver man hverken Gadedrengene eller Coulisser. Dog denne Haandværksbursch er ingen Charakteertegning, dertil er den for løst henkastet i sine i Sandhed mesterlige Conturer, den er et Incognito, hvori den vanvittige Comiks Dæmon boer, der snart vikler sig ud og river Alt hen i Tøilesløshed. I denne Henseende er B.'s Dandsen uforlignelig. Han har sunget sit Couplet, nu begynder Dandsen. Hvad B. her vover er halsbrækkende; thi han trøster sig formodentlig ikke til i strængere Forstand at virke ved sine Dandse-Stillinger. Han er nu aldeles ovenud. Latterens Vanvid i ham kan ikke mere rummes hverken i Skikkelse eller Replik, kun det, som Münchhausen, at tage sig selv i Nakken og henjuble sig selv i afsindige Bukkespring, er i Stemningens Medfør. Den Enkelte kan, som sagt, godt kjende, hvad Lindring der ligger heri, men at gjøre det paa Scenen, dertil hører et afgjort Geni, dertil hører Geniets Myndighed, ellers bliver det det Modbydeligste af Alt.

Enhver burlesk Comiker bør have en Stemme, man strax kjender i Coulissen, for at han saaledes kan berede sig selv Veien. B. har en ypperlig Stemme, hvilket her naturligviis ikke er identisk med et godt Organ. *Grobeckers* Stemme er mere skrattende, men eet Ord af ham i Coulissen gjør samme Virkning, som 3 Trompetstød paa Dyrehavsbakken; man er modtagelig for det Latterlige. I denne Henseende giver jeg endog Gr. Fortrinnet for B. Det Tilgrundliggende i B. er en vis i Kaadhed ubændig Forstandighed, og gjennem denne naaer han Vanvidet. Gr. stiger derimod stundom gjennem det Sentimentale og Smægtende til Vanvidet. Saaledes erindrer jeg at have seet ham i en Posse forestille en Godsforvalter, der paa Grund af sin Hengivenhed for Herskabet, og i sin Tro paa festlige Arrangements Betydning til at forskjønne Livet for Herskabet, kun tænker paa at have den landlige Glæde i Beredskab ved Herskabets allerhøieste Ankomst. Alt er færdigt, Gr. har valgt at forestille Mercurius. Han har ikke forandret sit Costume som Forvalter, kun har han anbragt Vinger paa Fødderne og taget en Hjelm paa, han stiller sig i en malerisk Stilling paa eet Been, og vil begynde sin Tale til Herskabet. Saa stor en Lyriker som B. er Gr. vel ikke, imidlertid er dog ogsaa han i lyrisk Forstaaelse med Latteren. Han har en vis Tilbøielighed til Correcthed, og præsterer i denne Henseende ofte mesterlige Ting, især i det Tørre-Comiske, men han er ikke en saadan fermenterende Ingredients i hele Possen, som B. er det. Geni er han dog, og Geni for Possen.

Man træder ind i Königstädter-Theatret. Man tager sin Plads i første Etage; thi der kommer forholdsviis færre; og naar man skal see en Posse, maa man sidde beqvemt, og ikke i fjerneste Maade føle sig generet af den Kunst-Vigtighed, der gjør, at Mange lade sig stuve ind i et Theater, for at see et Stykke som var det en Saligheds-Sag. Luften i Theatret er ogsaa temmelig reen, ikke inficeret af et kunstfølende Publikums Sveed, eller af et kunstbegeistret Publikums Uddunstninger. I første Etage kan man være temmelig sikker paa at faae en Loge alene for sin Person. Er dette ikke Tilfældet, saa tør jeg anbefale Læseren, for at han dog kan have et Videns-Udbytte, af hvad jeg skriver, Logen Nr. 5 og 6 links. Der findes bagerst en Plads i en Krog, kun beregnet paa een Person, hvor man sidder uforlignelig godt. Man sidder da alene i sin Loge, Theateret er tomt; Orchesteret spiller en Ouverture, Musikken runger i Hallen, lidt unheimlich netop fordi der er saa øde. Man er ikke gaaet i Theatret som Reisende, ikke som Æsthetiker og Kritiker, men, om muligt, som slet ingen Ting, og er tilfreds med, at man sidder godt og beqvemt, næsten ligesaa godt som i sin egen Stue. Orchestret er færdigt, Tæppet løfter sig allerede en Smule, da begynder hiint andet Orchester, der ikke lyster Concertmesterens Stok, men følger en indre Drift, hiint andet Orchester, Naturluden i Galleriet, der allerede har anet B. i Coulisserne. Jeg sad i Almindelighed langt tilbage i Logen, kunde derfor slet ikke see 2den Etage og Galleriet, der som en Kasketskygge ragede ud over mit Hoved. Desto eventyrligere virker denne Larmen. Overalt hvor jeg kunde see, var der for en stor Deel Tomhed, Theatrets store Rum forvandlede sig for mig til det Havuhyres Bug, i hvilket Jonas sad; Larmen i Galleriet var som en Bevægelse af Uhyrets viscera. Fra det Øieblik Galleriet er begyndt at musicere, behøves intet Accompagnement; thi B. animerer dette og dette B.

Min uforglemmelige Barnepige, Du flygtige Nymphe, der boede i den Bæk, som løb forbi min Faders Gaard, og altid tog hjælpsom Deel i Barnets Leeg, om Du end kun skjøttede Dig selv! Du min trofaste Trøsterinde, Du der i Aarenes Løb bevarede Din uskyldige Reenhed; som ikke blev ældre, medens jeg var bleven

gammel; Du stille Nympe, til hvem jeg atter tyede hen, træt af Menneskene, træt af mig selv, saa jeg behøvede en Evighed til at udhvile, sørgmodig, saa jeg behøvede en Evighed til at glemme. Du negtede mig ikke, hvad Menneskene ville negte mig, ved at gjøre Evigheden ligesaa travl og end forfærdeligere end Tiden. Da laae jeg ved Din Side og forsvandt for mig selv i Himlens uhyre Rum over mit Hoved, og glemte mig selv i Din dyssende Murlen! Du mit lykkeligere Selv, Du flygtige Liv, der boer i den Bæk, der løber forbi min Faders Gaard, hvor jeg ligger henstrakt, som var min Skikkelse en nedlagt Vandringsstav, men jeg er frelst og frigjort i den vemodige Rislen! – Saaledes laae jeg i min Loge, bortkastet som en Badendes Klæder, henstrakt ved den Latterens og Kaadhedens og Jubelens Strøm, der ustandselig brusede mig forbi; jeg kunde Intet see uden Theatrets Rum, Intet høre uden Larmen, hvori jeg boede. Kun engang imellem reiste jeg mig op, saae paa Beckmann og loe mig saa træt, at jeg af Mathed atter hensank ved den brusende Flods Side. Allerede dette var saligt, og dog manglede mig Noget. Da opdagede jeg i det Øde, jeg overalt saae om mig, en Skikkelse, der glædede mig mere, end Fredag glædede Robinson. I en Loge ligeoverfor mig sad en ung Pige paa tredie Bænk, halvskjult af en ældre Herre og Dame, der sad paa første Bænk. Den unge Pige var neppe i Theatret for at blive seet, som man da i dette Theater i det Hele er fritagen for disse modbydelige qvindelige Præsentationer. Hun sad paa tredie Bænk, hendes Paaklædning var simpel og tarvelig, næsten huuslig. Hun var ikke svøbt i Sobel og Maar, men svøbt i et stort Tørklæde, og ud af dette Svøb bøiede hendes ydmyge Hoved sig, ligesom den øverste Klokke paa en Lilliekonvals Stengel bøier sig ud af det store Blads Svøb. Naar jeg da havde seet paa Beckmann, havde ladet Latteren gjenemryste hele mit Legeme, naar jeg hensank i Mathed og nu lod mig bære bort paa Jubelens og Lystighedens Strøm, og jeg steg op af Badet og vendte tilbage til mig selv, da søgte mit Øie hende, og Synet af hende vederqvægede hele mit Væsen med sin venlige Mildhed. Eller naar i Possen selv en mere pathetisk Følelse brød frem, da saae jeg paa hende, og hendes Væsen gav mig Hengivelse deri, thi hun sad under det Alt sammen hvilende i sig selv med sit stille Smiil i barnlig Forundring. Hun kom der, ligesom jeg, hver Aften. Stundom faldt jeg da hen i Tanker, hvad der vel kunde foranledige det, men ogsaa disse Tanker bleve kun Stemninger, der søgte over til hende, saa jeg et Øieblik syntes, hun maatte være en Pige, der havde lidt meget og nu svøbte sig ganske tæt ind i sit Shavl og ikke vilde have mere med Verden at gjøre, indtil da Udtrykket i hendes Mine forvissede mig om, at hun var et lykkeligt Barn, der trak Tørklædet saa tæt sammen, for ret at gotte sig. Hun anede ikke, at hun var seet, end mindre at mit Øie vogtede paa hende; det havde ogsaa været en Synd mod hende, og værst for mig selv; thi der er en Uskyldighed, en Ubevidsthed, som selv den reneste Tanke kan forstyrre. Selv opdager man ikke Sligt, men betroer Eens gode Genius Een, hvor en saadan oprindelig Skjulthed dølger sig, da fornærme man dog ikke denne, og bedrøve ikke sin Genius. Havde hun blot anet min stumme halvforslekte Glæde, da var Alt fordærvet og ikke til at erstatte, ikke ved hele hendes Kjærlighed. Jeg veed, hvor der nogle Mile fra Kjøbenhavn boer en ung Pige; jeg kjender den store skyggefulde Have med de mange Træer og Buske. Jeg veed, hvor der et lille Stykke derfra ligger en Skrænt, bevoxet med Krat, fra hvilken man kan skue ned i Haven, selv skjult af Krattet. Jeg har ikke betroet det til Nogen, end ikke min Kudsk veed det; thi ham bedrager jeg ved at stige ud noget derfra, og gaae til Høire istedetfor til Venstre. Naar da min Sjæl er søvnløs, og Synet af min Seng ængster mig mere end en Torturmaskine, mere end den Syge frygter Spændesengen, da kjører jeg hele Natten. Tidlig om Morgenen ligger jeg i Krattets Skjul. Naar da Livet begynder at røre sig, naar Solen slaar Øiet op, naar Fuglen ryster sin Vinge, naar Ræven lusker frem af sin Hule, naar Bondemanden staaer i sin Dør og skuer ud over Marken, naar Malkepigen gaaer med sin Spand ned i Engen, naar Høstkarlen lader Leen klinge og forlyster sig ved dette Forspil, der bliver Dagens og Gjerningens Omqvæd, – da kommer ogsaa den unge Pige frem. Hvo der kunde sove! Hvo der kunde sove let! saa Søvnens selv ikke blev en tungere Byrde end Dagens! Hvo der kunde staae op fra sit Leie, som havde der ingen hvilet paa det, saa Leiet selv var køligt og lifligt og vederqvægende at see til, som havde den Sovende ikke hvilet paa det, men kun bøiet sig over det, for at lægge Alt til Rette! Hvo der kunde døe saaledes, at selv Eens Dødsleie i samme Nu som man tages bort derfra, var mere indbydende at see til, end havde en omhyggelig Moder puslet Sengen og blæst paa den, at Barnet maatte sove tryggere. Da kommer den unge Pige frem, da gaaer hun undrende omkring, (hvo undrer sig mest, Pigen eller Træerne!) da sætter hun sig ned paa Hug og plukker af Buskene, da hopper hun let omkring, da staaer hun tankefuld stille. Hvilken vidunderlig Overtalelse ligger der dog ikke i Alt dette! Da finder min Sjæl tilsidst Hvile. Lykkelige Pige! dersom nogensinde en Mand vandt Din Kjærlighed, gid Du maatte gjøre ham ligesaa lykkelig ved at være Alt for ham, som Du gjør mig, ved Intet at gjøre for mig.

Der Talisman skulde opføres i Königstädter-Theatret; Erindringen derom vaagnede i min Sjæl, Alt stod saa levende for mig, som det var den forrige Gang. Jeg ilede ud i Theatret. Der var ingen Loge at faae alene, ikke engang Pladsen i Nr. 5 og 6 links. Jeg maatte gaae til Høire. Der traf jeg et Selskab, som ikke med Bestemthed vidste, om det skulde more eller ennuere sig, et saadant Compagni kan man med Bestemthed ansee for kjedsommeligt. Der var næsten ikke en eneste tom Loge. Den unge Pige var ikke til at opdage, eller om hun har været der, har jeg ikke kunnet kjende hende, fordi hun var i Selskab. Beckmann kunde ikke bringe mig til at lee. I en halv Time holdt jeg ud, da forlod jeg Theatret og tænkte: der er slet ingen Gjentagelse til. Dette gjorde et dybt Indtryk paa mig. Jeg er ikke saa ganske ung, ikke aldeles ubekjendt med Livet, havde allerede længe førend jeg forrige Gang kom til Berlin, afvænt mig med at calculere paa det Uvisse. Imidlertid troede jeg dog, at den Nydelse, jeg havde haft i hiint Theater, skulde være af en durablere Art, netop fordi man maatte have lært at lade sig paa mange Maader reducere af Tilværelsen og dog hjælpe sig, før man egentlig fik Sands for den; men desto sikkrere maatte den vel ogsaa være. Skulde Tilværelsen være endnu svigefuldere end en Fallent! Han giver dog 50 Procent, eller 30, Noget giver han dog. Det

Comiske er dog det Mindste, man kan forlange, skulde det heller ikke lade sig gjentage!

Med disse Tanker gik jeg hjem. Mit Arbeidsbord var sat frem. Den Fløielslænestol existerede endnu. Men da jeg saa den, blev jeg saa forbittret, at jeg nær havde slaaet den i Stykker, saa meget mere som Alle i Huset vare gaaede i Seng, og Ingen kunde tage den bort. Hvad kan en Fløiels Lænestol hjælpe, naar den øvrige Omgivelse ikke svarer dertil, det er jo som om en Mand vilde gaae nøgen med Trekantethat paa. Da jeg var gaaet i Seng, uden at have haft en eneste fornuftig Tanke, var det saa lyst i Værelset, at jeg i eet væk saa den Fløielslænestol, deels vaagen, deels i Drømme, indtil jeg om Morgenens stod op og gjorde Alvor af hvad jeg havde besluttet, at lade den henkaste i en Afkrog.

Mit Hjem var blevet mig uhyggeligt, netop fordi det var en forkeert Gjntagelse, min Tanke var ufrugtbar, min bekymrede Phantasi fremtryllede bestandig til tantalisk Forlystelse Erindringer om, hvorledes Tankerne forrige Gang tilbøde sig, og denne Erindringens Klinte kvalte enhver Tanke i Fødselen. Jeg gik ud, hen til den Conditør, hos hvem jeg den forrige Gang kom hver Dag, for at nyde den Drik, der, naar den efter Digterens Forskrift, er »reen og varm og stærk og umisbrugt«, altid kan staae ved Siden af det, hvormed Digteren sammenligner den – Venskabet; jeg holder idetmindste paa Kaffe. Maaskee var Kaffe ligesaa god som forrige Gang, man skulde næsten troe det, mig smagte den ikke. Solen brændte gloende paa Boutiquens Vinduer, Localt var qualmt, omtrent som Luften i en Casserolle, ganske til at henkoges i; en Trækvind, der som en smal Passat gjennemboede Alt, forbød mig at tænke paa nogen Gjntagelse, selv om der ellers havde tilbudt sig Leilighed.

Om Aftenen gik jeg i den Restauration, hvor jeg forrige Gang pleiede at komme, og formodentlig ved Vanens Hjælp endog havde befundet mig vel. Da jeg kom der hver Aften, kjendte jeg Alt paa det Nøieste, jeg vidste, naar de tidige Gjester gik derfra, hvorledes de hilste paa Broderskabet, som de forlod, om de satte Hatten paa i det inderste Værelse, eller i det yderste, eller først idet de aabnede Døren, eller først udenfor Døren. Ingen undgik min Opmærksomhed, jeg rykkede som Proserpina et Haar af hvert Hoved, endog af de skaldede. – Det var aldeles det Samme, de samme Vittigheder, de samme Høfligheder, den samme Deeltagelse, Localt aldeles det samme – kort det Samme i det Samme. Salomon siger, at en Qvindes Trætte er som Tagdryp, hvad mon han vilde sige om dette Stillleben. Forfærdelige Tanke, her var en Gjntagelse mulig.

Den næste Aften var jeg i Königstädter-Theatret. Det Eneste, der gjentog sig, var Umuligheden af en Gjntagelse. Under den Linden var Støvet utaaligt, ethvert Forsøg paa at blande sig ind mellem Menneskene, og saaledes tage et Menneskebad, virkede høist afskrækkende. Hvorledes jeg end vendte og dreiede mig, var Alt forgjeves. Den lille Dandserinde, som den forrige Gang havde fortryllet mig ved en Ynde, der saa at sige stod paa Springet, hun havde gjort Springet; den blinde Mand udenfor *Brandenburger-Thor*, min Harpespiller – thi jeg var nok den eneste, der bekymrede sig om ham – havde faaet en graameleret Frakke istedenfor den lysegrønne, der var min Vemods Længsel, i hvilken han saa ud som en Taarepil, han var tabt for mig og vunden for det Almeen-Menneskelige; Pedellens beundrede Næse var bleven bleg; Professor A. A. havde faaet et Par nye Buxer, der næsten sad militairisk. –

Da dette havde gjtaget sig nogle Dage, blev jeg saa forbittret, saa kjed af Gjntagelsen, at jeg besluttede at reise hjem igjen. Min Opdagelse var ikke betydelig og dog var den besynderlig; thi jeg havde opdaget, at Gjntagelsen slet ikke var til, og det havde jeg forvissat mig om, ved paa alle mulige Maader at faae det gjtaget.

Mit Haab stod til mit Hjem. Justinus Kerner fortæller etsteds om en Mand, der blev kjed af sit Hjem, at han lod sin Hest sadle for at ride ud i den vide Verden. Da han havde redet et lille Stykke, slog Hesten ham af. Denne Vending blev afgjørende for ham; thi idet han vendte sig om for at bestige sin Hest, faldt hans Øie endnu engang paa det Hjem, han vilde forlade, og han saa og see! det var saa skjønt, at han strax vendte tilbage. I mit Hjem turde jeg regne temmelig sikker paa at finde Alt færdigt til Gjntagelsen. Jeg har altid haft stor Mistillid til alle Omvæltninger, ja det gaaer saavidt, at jeg af den Grund endog hader al mulig Reengjøren, og fremfor Alt den huslige Sæbenaf. Jeg havde da efterladt de strængeste Instruxer, for at see mine conservative Principer opretholdte ogsaa i min Fraværelse. Dog hvad skeer. Min tro Tjener var af en anden Mening. Han regnede paa, at naar han ganske kort efter min Afreise begyndte denne Rystelse, skulde den vel være ophørt til min Hjemkomst, og han vel nok være Manden for at bringe Alt paa det punktligste i Orden. Jeg kommer, jeg ringer paa min Dør, min Tjener aabner. Det var et betydningsfuldt Øieblik. Min Tjener blev som et Liig, gjennem den halvaabnede Dør til Værelserne saa jeg det Forfærdelige: der var vendt op og ned paa Alt. Jeg forstenede. I sin Befippelse vidste han ikke, hvad han skulde gjøre, hans onde Samvittighed slog ham og – han slog Døren i igjen for mig. Dette var for meget, min Nød havde naaet sit Høieste, mine Principer segnede, jeg maatte befrygte det værste, at blive ligesom Commerceraad Grønmeyer behandlet som et Gjenfærd. Jeg indsaar, at der ingen Gjntagelse er til, og min tidligere Betragtning af Livet havde seiret.

Hvor følte jeg mig beskæmmet, at jeg, der havde været saa rask paa det mod hiint unge Menneske, nu var bragt ligesaa vidt, ja det syntes mig som var jeg selv hiint unge Menneske, som var mine store Ord, hvilke jeg nu for ingen Priis vilde gjentage, kun en Drøm, af hvilken jeg vaagnede for at lade Livet ustandseligt og

troløst tage Alt *igjen*, hvad det gav, uden at give en *Gjentagelse*. Og er det ikke saaledes, jo ældre man bliver, jo mere og mere bedragerisk viser Livet sig; jo klogere man bliver, jo flere Maader man lærer at hjælpe sig paa, desto galere kommer man fra det, desto mere lider man! Et lille Barn kan slet ikke hjælpe sig selv og kommer altid godt fra det. Jeg erindrer engang paa Gaden at have seet en Barnepige, der skød foran sig en Vogn, hvori der sad to Børn. Det ene af dem var vel neppe et Aar gammelt, var faldet i Søvn og laae ikke som et levende Væsen i Vognen. Det andet var en lille Pige paa omtrent 2 Aar, tyk, buttet, med korte Ærmer, ganske som en lille Madame. Hun havde trængt sig frem i Vognen, indtog godt maalt $\frac{2}{3}$ af Pladsen, og det mindre Barn laae ved hendes Side, som var det en Pose, Madammen havde taget med sig i Vognen. Med en beundringsværdig Egoisme lod hun til ikke at bryde sig om noget Menneske uden sig selv, eller om noget menneskeligt Foretagende, naar hun blot kunde faae en god Plads. Da kom der en Karreet kjørende, Barnevognen var i synlig Fare, Folk løb til, ved et rask Sving fik Ammen den styret ind i en Port; alle Tilstedeværende vare ængstede, jeg med. Under Alt dette sad Madammen ganske rolig, uden at forandre en Mine vedblev hun at pille sig i Næsen. Hun tænkte formodentlig, hvad kommer det Hele mig ved, det bliver Ammens Sag. Et saadant Heltemod søger man forgjæves hos en Ældre.

Jo ældre man bliver, jo mere Forstand man faaer paa Livet og Smag for det Behagelige og Evne til at goutere, kort, jo kompetentere man bliver, desto mindre tilfreds. Tilfreds, aldeles, absolut og i alle Maader tilfreds bliver man aldrig, og at være nogenlunde tilfreds, er ikke Umagen værd, saa er det bedre at være aldeles utilfreds. Enhver, der grundigen har overveiet den Sag, vil vist give mig Ret i, at det aldrig forundes et Menneske, end ikke saa meget som en halv Time i hele hans Liv, at være absolut tilfreds i alle tænkelige Maader. At dertil nemlig fordres noget Mere end at have Føde og Klæder, behøver jeg vel ikke at sige. Jeg har engang været nær efter det. Jeg stod op en Morgen og befandt mig ualmindelig vel; dette Velbefindende tiltog mod al Analogi op ad Formiddagen, præcise Kl. 1 var jeg paa det Høieste og ahnede det svimlende Maximum, der ikke findes anført paa nogen Velværens Gradestok, ikke engang paa et poetisk Thermometer. Legemet havde tabt sin jordiske Tyngde, det var som havde jeg intet Legeme, netop fordi enhver Funktion nød hele sin Tilfredsstillelse, enhver Nerve frydede sig paa egne og det Heles Vegne, medens ethvert Pulsslag som Organismens Uro kun mindede om og angav Øieblikkets Vellyst. Min Gang var svævende, ikke som Fuglens Flugt, der gjennemskærer Luften og forlader Jorden, men som Vindens Bølgen over Sæden, som Havets længselssalige Vuggen, som Skyens drømmende Hengliden. Mit Væsen var Gjennemsigtighed som Havets dybe Grunden, som Nattens selvtilfredse Taushed, som Middagens monologiske Stilhed. Enhver Stemning hvilede i min Sjæl med melodisk Resonants. Enhver Tanke tilbød sig, og enhver Tanke tilbød sig med Salighedens Festlighed, det taabeligste Indfald ikke mindre end den rigeste Idee. Ethvert Indtryk var ahnet før det kom, og vaagnede derfor i mig selv. Hele Tilværelsen var som forelsket i mig, og Alt bævede i skjæbnsvangert Rapport til min Væren, Alt var omineust i mig, og Alt gaadefuldt forklaret i min mikrokosmiske Salighed, der forklarede Alt i sig, selv det Ubehagelige, den kjedsommeligste Bemærkning, Synet af det Modbydelige, det fataleste Sammenstød. Som sagt præcise Kl. 1 var jeg paa det Høieste, hvor jeg ahnede det Allerhøieste, da begynder pludselig noget at gnave i mit ene Øie, om det var et Øienhaar, et Fnug, et Støvgran, jeg veed det ikke, men dette veed jeg, at jeg i samme Øieblik styrtede ned næsten i Fortvivlelsens Afgrund, Noget, Enhver let vil forstaae, der har været saa høit oppe som jeg, og idet han var paa dette Punkt tillige har været beskæftiget med det Principspørgsmaal, hvorvidt overhovedet den absolute Tilfredsstillelse er at opnaae. Siden den Tid opgav jeg ethvert Haab om nogensinde at befinde mig tilfreds absolut og i alle Maader, opgav det Haab, jeg engang havde næret, vel ikke til alle Tider at være absolut tilfreds, men dog i enkelte Øieblikke, om saa disse Eenheder af Øieblikke ikke bleve flere end at, som Shakespeare siger, »en Øltappers Regnekunst var tilstrækkelig for at opsummere dem.«

Saavidt var jeg allerede kommen før jeg lærte hiint unge Menneske at kjende. Saasart jeg spurgte mig selv, eller der blev Spørgsmaal om fuldkommen Tilfredshed endog blot for en halv Time viste jeg altid renonce. Da var det jeg Tid efter anden fattede og blev begejstret for den Idee om Gjentagelsen, hvorved jeg atter blev et Offer for min Princip-Iver; thi jeg er aldeles overbeviist om, at dersom jeg ikke var reist i den Hensigt at forvise mig derom, saa havde jeg moret mig kostelig ved aldeles det samme. At jeg dog ikke kan holde mig indenfor det Almindelige, at jeg vil have Principer, at jeg dog ikke kan gaae klædt som andre Mennesker, at jeg vil gaae i stive Støvler! Er ikke alle baade geistlige og verdslige Talere, baade Digtere og Prosaister, baade Skippere og Bedemænd, baade Helte og Krystere enige i, at Livet er en Strøm. Hvor man kan faae en saadan taabelig Idee, og hvad der er endnu taabeligere ville gjøre den til Princip. Min unge Ven han tænkte: lad gaae, og dermed stod han sig bedre end hvis han vilde have begyndt paa Gjentagelsen. Da skulde han vel have faaet den Elskede *igjen* ligesom hiin Elsker i Folkevisen, der jo vilde Gjentagelsen, som Nonnen med afklippede Haar og blege Læber. Han vilde jo Gjentagelsen, derfor fik han den, og Gjentagelsen slog ham ihjel.

Das Nönnlein kam gegangen
In einem schneeweißen Kleid;
Ihr Häär! war abgeschnitten,
Ihr rother Mund war bleich.

Er saß auf einem Stein:
Er weint die hellen Thränen,
Brach ihm sein Herz entzwei¹.

-
1. Cfr. Herders *Volkslieder*, herausgegeben von Falk. Leipzig, 1825.
1ster B.p. 57.
(tilbage)

Leve Posthornet! det er mit Instrument, af mange Grunde og fornemmelig af den, at man aldrig med Sikkerhed kan aflukke dette Instrument den samme Tone; thi der ligger en uendelig Muelighed i et Posthorn, og den, der sætter det for sin Mund og nedlægger sin Viisdom i det, han skal aldrig gjøre sig skyldig i en Gjentagelse, og den, der istedetfor Svar rækker sin Ven et Posthorn til behagelig Afbenyttelse, han siger Intet, men forklarer Alt. Priset være Posthornet! Det er mit Symbol. Som de gamle Asketer satte et Dødningehoved paa Bordet, hvis Beskuelse var deres Livsbetragtning, saaledes skal Posthornet paa mit Bord altid minde mig om, hvad Livets Betydning er. Leve Posthornet! Men Reisen lønner ikke Umagen; thi man behøver ikke at røre sig af Stedet, for at overbevises om, at der ingen Gjentagelse er. Nei, man sidder rolig i sin Stue, naar Alt er Forfængelighed og farer hen, saa reiser man dog raskere end paa en Jernbane, uagtet man selv sidder stille. Derom skal Alt minde mig, min Tjener skal bære Postlivrée, og jeg selv vil ikke kjøre til et Middagsselskab uden i Extrapost. Farvel! Farvel! Du Ungdommens rige Haab, hvorfor haster Du saa iilsomt; hvad Du jager efter, er dog ikke til, Du selv ligesaa lidet! Farvel! Du mandige Kraft! hvorfor stamper Du saa stærk i Jorden, det, Du træder paa, er en Indbildning! Farvel, Du seirrige Forsæt, Du naaer nok Maalet, thi Du kan jo ikke tage Gjerningen med Dig, uden at vende Dig om, og det kan Du ikke! Farvel! Du Skovens Deilighed, da jeg vilde see Dig, var Du visnet! Faer hen! Du flygtige Flod! den Eneste, der ret veed, hvad Du vil; thi Du vil kun rinde, tabe Dig i Havet, som aldrig bliver fyldt! Faer fort, Du Livets Skuespil, som Ingen kalde en Comedie, Ingen en Tragedie, fordi Ingen saae Enden! Faer fort Du Tilværelsens Skuespil, hvor Livet ikke gives igjen ligesaa lidet som Pengene! Hvorfor vendte aldrig Nogen tilbage fra de Døde? Fordi Livet ikke veed at fængsle, som Døden veed det, fordi Livet ikke eier den Overtalelse, som Døden. Ja, Døden overtaler fortræffeligt, naar man blot ikke vil sige den imod, men lader den føre Ordet, da overbeviser den i samme Nu, saa aldrig Nogen har havt et Ord at indvende eller har længtes efter Livets Veltalenhed. O! Død! stor er Din Overtalelse, og næst Dig er der Ingen, der kan tale saa skjønt som den Mand, hvis Veltalenhed gav ham Navnet *πεισιθανατος*, fordi han med Overtalelsens Magt talte om Dig!